LOTGEVALLEN OP MIJNE REIS
NAAR JAVA HET
VERONGELUKKEN.

XXI:-
218

298.460

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XXI
218

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Het

Fregatschip

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUST
Tanggal
Nomor Induk
BIB - ID
ITEM - ID
Asal

Het Verongelukken

VAN HET

Fregatschip OVERIJSSEL.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
Tanggal : 29-7-2010
Nomor Induk : 10849 | Mus.Num | 10
BIB - ID : 9283460
ITEM - ID : 212124440
Asal : Museum Pusat

LOTGEVALLEN

OP MIJNE REIS NAAR *JAVA*,

HET

VERONGELUKKEN

VAN HET

Fregatschip OVERIJSSEL,

NABIJ HET EILAND

BALY,

EN

TERUGREIS NAAR *NEDERLAND*,

MET HET

FREGATSCHIP ***Johanna Catharina***,

Kapitein S. LAMMERTS.

DOOR

G. BLOM.

1841.

BAT. GENOOTSCHAP VAN K.F.N.W.

Het Fregatschip Oos
1839 en 1840, voor r
Administratie van den
LEN te Amsterdam,
achten vader G. T.
uitgerust, was in de
jaar gereed, liggende
met de eerste bevrach
maatschappij geschied
den, om onder mijn
Ik werd desfids verwo
gatschip Oost-Indien,
zien, daar de reis
doordien het ongeluk
bodem, door dikte,
Goederenand, uitrij de
tember 1840, vast
ik had het geluk,
gen, en met behulp
gelsche Deallboats,
lek, in Ramsgate's
werd het Schip, (
bouwd) weder dicht,

Het Fregatschip *Overijssel*, gebouwd in de jaren 1839 en 1840, voor rekening eener Reederij onder Administratie van den Heer J. P. JANNETTE WALEN te *Amsterdam*, onder directie van mijnen geachten vader O. P. BLOM getimmerd, getuigd en uitgerust, was in de maand October van laatstgenoemd jaar gereed, liggende in het Ooster-Dok, ten einde met de eerste bevrachting die door de Ned. Handelmaatschappij geschieden zoude, aangenomen te worden, om onder mijn bevel naar *Java* te stevenen. Ik werd destijds verwacht van *Batavia*, met het Fregatschip *Oost-Indiën*, en met verlangen te gemoet gezien, daar de reis eenigzins lang begon te worden, doordien het ongeluk mij overkwam, met voornoemden bodem, door dikte, stilte en zware stroom, op het *Goodwinsand*, nabij de Engelsche kust, op den 26 September 1840, vast en aan den grond te raken, dan ik had het geluk, mijn schip daar weder af te krijgen, en met behulp van Stoombooten en eenige Engelsche Dealboats, den 28sten niettegenstaande zwaar lek, in Ramsgate's haven te brengen; daar liggende werd het Schip, (doordien hetzelve zeer sterk was gebouwd) weder digt, en ik besloot, om de zware kos-

ten in *Engeland* te vermijden, hetzelve naar *Holland* te brengen, tot welk einde ik een zware Stoomboot van 180 paardenkracht aannam, dewelke het Schip den 13 October 's avonds 10 uren op sleeptouw nam, en waarmede den 15 dito 's morgens behouden in het *Nieuwediep* arriveerde. Ik ging den volgenden morgen naar *Amsterdam*, groot was mijne en mijner families vreugde, alsook die van mijnen Patroon, elkander gezond en behouden, na veel tegenspoed gehad te hebben, terug te zien; ik werd dadelijk met mijnen nieuwen bodem hiervoor vermeld gefeliciteerd, en mij aangezegd, mijnen vorigen bodem *Oost-Indiën*, aan mijnen Opper-Stuurman J. ENGELENBURG over te geven. Zoo werd ik dan door allen hartelijk ontvangen, en ondervond het groote en volle vertrouwen van mijnen welmeenenden en waarden Patroon, doch had kans van binnen weinige dagen mijne vrouw, kinderen, familie en vrienden weder te moeten verlaten, waar ik zeer tegen opzag, daar ik mijne lieve vrouw in een zeer onvoordeelige staat had terug gevonden; hare gezondheid was al sedert een paar jaren verminderd, en was nu veel verergerd, en naar ik geloof wel tot tering over gegaan; dit viel mij zeer hard, reeds elf jaren met elkander gehuwd geweest, en veel in dien tijd ondervonden hebbende, griefde mij de gedachte haar weder zoo spoedig te moeten verlaten, die mij het dierbaarste met mijne kinderen is, doch mijne pligt was, als man en vader

voor mijne huishouding en de opvoeding mijner lievelingen te zorgen; ik kon ook, daar ik een mij toegenegen Patroon had, bij wien ik goed gezien was, mijnen nieuwen bodem, die in mijne absentie voor mij gereed gemaakt was, met geen ander laten varen, veel minder er voor bedanken, hetwelk ik mijne beste vrouw voorstelde, en gezamenlijk over redeneerde, en daarna overeenkwamen, om het nieuwe Schip aan te nemen, daar het natuurlijk onze broodwinning was, en verder alles aan het Opperwezen, den Almagtigen, die alles ten beste regeert en bestuurt, over te laten.

Tot het begin van November werden wij steeds in ongerustheid gehouden, of er ook nog bevrachting voor den winter zoude geschieden, hetwelk den eersten maandag van die maand beslist werdt, en er geene schepen gedurende de maanden November, December 1840, en Januarij en Februarij 1841 bevracht zouden worden, door dien de schepen te lang op *Java* roesten vertoeven. Het deed ons, vooral mijne lieve vrouw en kinderen, en mijne ouders en verdere familie, veel pleizier dat ik den winter onder hen zoude doorbrengen, dat ook al in eenige jaren niet was gebeurd; aldus zag ik met genoegen den winter te gemoet, om in den schoot mijner vrouw, kinderen en familie de lange avonden en het vermaak van dezelven door te brengen, en eens uit te rusten van mijne laatste drie reizen naar *Indië*, waarin ik niet veel rust had gehad, daar dezelven in ruim 33 maan-

den af waren geloopen, waar tusschen beiden ik naauwlijks 4½ maand thuis was geweest, waarin ik altijd nog druk bezig was, om het schip weer te expediëren; had ik dus nu het geluk mogen genieten van mijne lieve vrouw gezond naast mijne zijde te hebben, dan had het alles voor mij geweest, maar dit mogt niet zijn; het tegendeel, dagelijks moest ik haar weg zien kwijnen, niettegenstaande zij zich voor mij nog sterker wilde voordoen dan zij wezenlijk was, dit konde ik wel bemerken, o! welk een gevoel, mijne geliefde vrouw zoo dagelijks te zien souffreren en wegkwijnen als een bloem op het veld, in den ouderdom van 35 jaren, zij die zulk eene hartelijk geliefde moeder voor hare kinderen, en eene liefhebbende opregte en deugdzame huisvrouw voor mij is, doch laat *mij* niet murmeren, immers ik die voor haar en hare kinderen zorgen moet, geniet de beste gezondheid, welk eene dankbaarheid ben ik niet aan den goeden God hiervoor verschuldigd. Sta ik hier dus bij stil, en zien wij wat er verder passeerde.

Er dus geene bevrachting geschiedende, lag mijnen nieuwen bodem stil in het Ooster-Dok, met den Oppersthuurman A. ROCQUETTE en een gedeelte der equipage aan boord, ten einde nog kleinigheden, die op een nieuw schip altijd in overvloed zijn, te verrigten, en te gelijkertijd alles in orde te houden. In het laatst der maand vond de Krooning plaats van onzen nieuwen Koning WILLEM de Tweede, waardoor ik (zijnde

er vele Reeders van de Staten-Generaal en Hooge personen in mijn schip, en die gedurende dien tijd in *Amsterdam* waren), vele visites aan boord kreeg. Den 1 December besloot mijn Patroon om het schip vóór den winter naar het *Nieuwèdiep* te laten brengen, om mogt de winter lang aanhouden, bij eene bevrachting dan aldaar klaar te zijn, en niet voor de stad bevroren te liggen, te meer daar de *Overijssel* zich vleijen kon een van de eerste schepen te zijn, om aangenomen te worden. Ik ging dus den 8 Dec. met het schip van de stad, en kwam den 12 Dec. aan het *Nieuwediep*, haalde het schip in het binnen-Kanaal, liet mijn Opperstuurman en eenige manschappen aan boord en vertrok den 13 's morgens per Barge weder naar *Amsterdam*. Het was intusschen des nachts, de wind Oostelijk zijnde, reeds sterk begonnen te vriezen, zoodat ik door het ijs met de Barge niet verder kon komen dan *Alkmaar*, vanwaar ik met de overige passagiers 's middags half 2 ure per Diligence naar *Amsterdam* vertrok, en 's avonds 7 uren aankwam, bevindende het bij mij aan huis naar omstandigheden redelijk. Thans genoot ik een stil huisselijk leven, in bijzijn mijner geliefde vrouw en kinderen, dat nergens door afgewisseld werd, dan dat van tijd tot tijd mijne Ouders en Broeder en Zuster, benevens eenige vrienden ons kwamen bezoeken, hetwelk ik wederkeerig bij hun deed, daar mijne vrouw niet in staat was om uit te gaan; twee maal was zulks gebeurd, doch was haar slecht

bekomen, de koude en scherpe winterlucht scheen te veel op haar gestel te werken, aldus hield zulks mij (geen genoegen hebbende van alleen uit te gaan) veel te huis, dat ook mijn eenigste vermaak was, van maar nabij haar en mijne kinderen te zijn, met het vooruitzigt dit mij nog twee á drie maanden zoude mogen te beurt vallen; dan helaas! wat maakt de mensch geen plannen, die zoo spoedig weder in rook verdwijnen, en al het ons voorgestelde en voorgenomene vernietigt, zoo ging het mij ook.

Den 23 December ontbood mijn Patroon mij, en mij bij ZEd. vervoegende vernam ik er een zekere Heer T. Lucassen was geweest, vroeger Kolonel in dienst der Indische armee, welke van de N. H. M. was gekomen, en een schip moest hebben, om naar *Portsmouth* in *Engeland* te zeilen, om aldaar uit het Schip *Helena Christina*, Kapt. J. Martens, welke aldaar in avarij lag, de lading over te nemen, bestaande in twee compleete Suikermachineriën, welke naar *Java* moesten gebragt worden voor het Gouvernement, en waar voornoemde Heer de Directie over had. ZEd. had buiten de lading in zijn gevolg, ZEd. vrouw in zwangeren staat, zes kinderen van dertien maanden tot dertien jaar, twee Gouvernantes, een Bonne, drie Fransche Machinisten, een Javaansche meid, Mejufvrouw A. Boers, dochter van den Resident Boers te *Rembang* op *Java*, en de Heer H. Hoevenaar, dewelke als ZEd. Compagnon fungeerde, makende al-

zoo te zamen 17 koppen, welke als passagiers mede naar *Java* moesten; mijn Patoon wilde met mij hierover consuleren, om te zien met dien Heer in accoord te komen, ten einde de *Overijssel* in de vaart te krijgen, te meer daar er met ons nog vijf schepen lagen zoodat er vrij wat concurentie bestond. Mijn Patroon had er veel zin in, het kapitaal van den nieuwen bodem werd ook dagelijks grooter, ZEd. zag hetzelve dus gaarne in verdiensten, ik wenschte dit zelve voor ZEd. interest ook, doch had liever tot het voorjaar in den kring mijner familie gebleven, dan twee omstandigheden waren er in opgesloten, waarvan de eene voor mij eene groote voldoening zoude zijn, indien mijn schip bevracht werd, en waar zich eenige jalouzij inwikkelde; de eerste omstandigheid vorderde van mij, als gezagvoerder, den interest van mijn Schip zoo veel als mogelijk was te bevoordeelen, en de tweede was voor mij van belang, daar ik in het vorige jaar op *Java* met den President der factorij van de N. H. M. de Heer L. M. F. Plate, over het beladen van mijn schip ongenoegen had gehad, hetwelk ZEd. aan de Directie in *Amsterdam* had medegedeeld en over mijne brutaliteit had geklaagd, waarom ik voor voornoemde Directie werd geroepen om mij te regtvaardigen, waarvan ik dan ook de volle satisfactie kreeg, en mij gezegd werd mij noch mijne Reeders geen nadeel zoude zijn; des te meer prikkelde het mij, daar er geen een schip bevracht werd, om de eerste met

Gods hulp weder op *Java* te zijn, te meer daar er bij verbonden was, het Schip voor de t'huisreis door de N. H. M. bevracht zoude zijn, en zijne lading indien het mogelijk was, in zoude nemen ter plaatse waar de Machinerien gelost zouden worden en dadelijk voor de t'huisreis te expediëeren; dit was een mooi vooruitzigt om een goede reis te maken, en het zoude voor mij eene groote satisfactie wezen (na bovengemelde onaangename woordenwisselingen) de eerste met een nieuw Schip, en zulk eene bevrachting op *Java* terug te zijn. Door dit alles aangemoedigd, zocht ik den Heer LUCASSEN in zijn logement op, en sprak met ZEd. af om den 25 December, zijnde eerste Kersdag, naar het *Nieuwediep* te gaan, ten einde ZEd. het Schip in oogenschouw konde nemen; aldaar komende, beviel het ZEd. uitmuntend, en resolveerde dadelijk, om indien wij accoord konden treffen, de *Overyssel* aan te nemen. Den 27 December kwamen wij weder in *Amsterdam* terug, waar het contract tusschen mij en ZEd., met goedkeuring van mijnen Patroon, gesloten werd, voor de nietige som van elf duizend gulden, om voornoemde reis te doen en den 15 Januarij 1841 klaar te zijn, wind en weder dienende, uit het *Nieuwediep* naar zee te gaan.

Zoo was dan mijn schip bevracht, en mijne rustige dagen weder ten einde, mijne lieve vrouw zeer mistroostig en aangedaan, dat niet te verwonderen was,

binnen 14 dagen moest ik vertrekken, mijne drukte werd dus groot in dien tusschentijd, zoo dat mijne vrouw, kinderen en familie aan mijn bijzijn niet veel meer hadden; het was digt water, dus het geheele uitprovianderen van het schip moest per As over land geschieden, het schip moest uitgeijst worden, Ballast innemen, de rest der Equipage aanmonsteren en over land naar boord, ik zelf tweemalen naar het *Nieuwediep* en terug, om order aan mijn Stuurman te geven, hutten voor de Passagiers laten maken, de luiken moesten vergroot worden, anders konden de Machineriën niet geladen worden, er was dus veel te doen en alles moest in zestien dagen klaar zijn, en ging tot mijn leedwezen, met groote moeite en kosten vergezeld; ik zag reeds in, de uitvracht van elf duizend Guldens, als de onkosten in *Engeland* eens betaald waren, en het schip op reis naar *Java* was, er niet van zoude overschieten, ja volkskost en maandgelden berekend, er te kort zoude komen, en dus alles van de thuisvracht afhing; ik had reeds berouw, die bevrachting zoo sterk aangespoord te hebben, terwijl nog nader ingezien, de reis naar *Portsmouth* midden in den winter, ook niet zonder veel risico en hoogst onaangenaam was; dan het was aangenomen en gecontracteerd; ik wilde zulks voor mij zelve houden, niettegenstaande had mijne vrouw en mijn vader mij zulks al eens herinnerd, zelfs mijne vrouw al gezegd, het was toch geen moet, als gij de Patroon er niet zoo sterk in ondersteund had, had

ZEd. er misschien wel afgezien, daar er toch meerder schepen lagen, en de verdiensten zeer luttel zijn, de uitgaven veel, en de onaangenaamheden in dit saizoen niet te berekenen; ik moet zeggen mijn eergevoel, door de onaangenaamheden hierboven vermeld, was de grootste oorzaak, dat ik zooveel moeite had gedaan om deze reis te krijgen. Na hier andere gedachten over gekregen te hebben werkte ik niet met lust, edoch het schip moest klaar zijn, en er was voor mij geen terugtreden aan; aangezien ik er reeds zoo ver mede gevorderd was, zoude mijn persoon misschien in minachting bij mijne Reeders geraakt zijn, en ik niet alleen mijne broodwinning, maar tevens de goede gedachten en het volle vertrouwen bij hen verloren hebben.

Ik troostte mijne lieve vrouw met diezelfde woorden en dat ik in alle geval dienaar was, en mijn pligt van mij vorderde, ten voordeele van haar en mijne kinderen te zorgen, en dat mijne financieele omstandigheden, nog zoo ver niet waren gevorderd, dat ik met haar en hun, onafhankelijk konde leven, dat ze zelfs zeer goed wist, waarop ze mij antwoordde dit alles wel te weten, en ook zeer goed redeneerde, dan daar het misschien de laatste reis zoude zijn dat ze nog leefde, en er wel meer Kapiteins bij zulke omstandigheden een reis thuis bleven, kon ik het ook wel doen, en zulks de Patroon verzocht hebben, ZEd. was toch wel iemand om mede te praten, en zoude

mij daarom niet verstooten, en anders was ik toch zoo goed bekend, (en daarbij niet geheel afhankelijk) dat er wel een ander schip naderhand voor mij zoude wezen, ik kon hier niet veel tegen inbrengen, het viel mij hard van haar te moeten scheiden, doch nu nog veêl harder, daar zij mij dit zelf met haar altijd even en dezelfde liefde zeide, met een vol gemoed en harteleed, ik mag hier niet aandenken, en had er veel mede te doen om haar in die omstandigheden te verlaten, doch het moeijelijkste uur was nog niet gekomen, namelijk het afscheid.

Mijn schip was klaar en den 13 Januarij 1841, 's morgens 7 ure, moest ik per diligence naar het *Nieuwediep* vertrekken, maar o God! welk een oogenblik toen de tijd van scheiden daar was, dit is voor mij niet te beschrijven, mijne hartelijk geliefde vrouw zat, in eene door en door zwakke omstandigheid, met haar liefdevol oog op mij rustende, met haar beide lieve jongens schreijende naast mij, mij op mijne reis aan den Goeden God aanbevelende, en mij verzoekende en smekende na haar dood voor haar kroost te zorgen, niet anders denkende of wij zouden elkander hier op deze wereld niet wederzien, ik troostte haar zoo veel ik kon, doch was verslagen en kon haast geen woord uiten; het was kwartier voor 7 ure, en ik moest weg, omhelsde haar en mijne lievelingen nogmaals hartelijk, rukte mij van hen los, en ging als een half zinnelooze ter deure uit, na

nogmaals van beneden hun het laatst vaarwel toegeroepen te hebben.

Met versnelde schreden liep ik naar de diligence, waar ik mijn eenigste en geliefde broeder P. BLOM aantrof met mijnen vriend Kapt. S. LAMMERTS en Kapt. J. ENGELENBURG, die mij tot *Haarlem* zoude convoijeeren; den vorigen avond had ik van mijne geliefde ouders en zuster, en hunne lieve kinderen en betrekkingen, benevens van mijnen Patroon en familie afscheid genomen, en per brief van mijnen schoonvader J. C. JANSSEN, welke te *Harlingen* woonde. Kapitein ENGELENBURG ging met mij naar het *Nieuwediep*, om nog eenmaal zijn broeder JOHAN, welke bij mij aan boord was te zien en adieu te zeggen, en ik had nog twee Passagiers, de Jonge Heer P. A. VAN BLOMMENSTEIN en een Javasche bediende. In *Haarlem* scheidde ik van mijn broeder en vriend LAMMERTS, na een hartelijk afscheid en duizend groeten aan mijne lieve vrouw, kinderen en familie verzocht te hebben, en de mijnen nogmaals aan Hem hartelijk te hebben aanbevolen, vertrok verder met mijn vriend ENGELENBURG en de Passagiers naar *Alkmaar* en kwam 's avonds ten 6 ure in het *Nieuwediep*, waar ik mijn schip klaar vond liggen en alles wel aan boord bevond, schreef nog een paar regels naar huis, meldende mijne goede aan boord komst in bedroefdheid.

Den 14 Januarij maakte ik mijn schip klaar, de gelegenheid was gunstig en geen letsel van het ijs;

kreeg dien dag eenige regels van mijne diep bedroefde vrouw en van mijn broeder, ZEd. meldde mij nog den volgenden morgen ten 7 ure in het *Nieuwediep* te zijn, om mij nog over een en ander te spreken. Den 15^den^ de wind 's morgens O. Z. O., haalden de kettings in, om ten 9 ure met de voor-eb naar zee te gaan; in dien tusschentijd kwam mijn broeder, dat mij nog zeer aangenaam was, en verrigtten te zamen nog eenige zaken, waarna ik nogmaals van hem en Kapitein ENGELENBURG en meer andere vrienden afscheid nam, de zeilen bij liet zetten, en dacht uit het *Nieuwediep* in zee te zeilen. Onder zeil zijnde was er een Amerikaansche Bark ingekomen, dewelke mij in den weg kwam, en waarvan avarij aan mijn tuigaadje kreeg, zoo dat ik geen zee konde kiezen, en genoodzaakt was mijn anker te laten vallen, het schip weer vast te maken, en mijne bekomene schade te repareren, dit was het eerste van de ongelukken, welke mij deze reis moesten overkomen, ik was eerst blijde dat ik zoo spoedig naar zee kwam, doch dat veranderde in verdriet, alhoewel dit verzacht werd doordien des avonds de wind Z. W. liep, en het des nachts stormweer was. Mijn broeder nog in het *Nieuwediep* zijnde bleef nog een paar dagen, en vertrok met Kapitein ENGELENBURG den 17^den^. weder naar *Amsterdam*. Nu stond ik dan alleen, en verlaten van familie en vrienden in het *Nieuwediep*, en overdacht mijne verdrietige oogenblikken, vergenoegde mij dagelijks, met aan mijne lieve vrouw,

kinderen en familie te schrijven, van wien ik ook dagelijks brieven ontving, ook had ik een paar vrienden, waar ik mijn overige tijd doorbragt, om mijne gedachten te verstrooijen. Den 29 Januarij, altijd nog op eene goede gelegenheid wachtende, schreef ik aan mijn Patroon om permissie om nog eens naar *Amsterdam* te komen, daar het den 2 Februarij mijn vrouws 35 verjaardag was en zij mij dan nog eens gaarne wilde zien, ik deed dit om haar genoegen te doen, dan als ik weder om zulk een aandoenlijk afscheid dacht, zag ik er ijsselijk tegen op; ik kreeg toestemmend antwoord van mijn Patroon, en bepaalde den 31sten 's avonds naar *Amsterdam* te gaan met de postkar, dan dit mogt niet geschieden; dien morgen woei het een mooije Oosten wind, en er was geen hinder van ijs, zoo dat alles dadelijk in het werk werd gesteld om naar zee te gaan. Ten 10 ure kwam de Stoomboot *Noord-Holland* om het Schip uit te slepen, en na van alle vrienden en de loodsman, welke de laatste brieven mede nam, afscheid genomen te hebben, was ik ten 1 ure des middags met schip en Equipage behouden in zee, met een bedrukt en gevoelvol gemoed, zoo als ik nog nimmer ondervonden had bij het verlaten mijner dierbaarste betrekkingen; ik staarde de vaderlandsche duinen aan, het was of de lust deze reis uit mij verdwenen was, en of mij een groot ongeluk moest overkomen, ik zette zulks zoo veel mogelijk van mij af, en na bedaard nagedacht te hebben deed het mij genoegen, verhinderd te zijn geworden van nog zoo een

smartelijk afscheid van mijne lieve vrouw te hebben moeten ondervinden, ik was beneden in mijne kamer gegaan en had in eenzaamheid mijne tranen hunnen vrijen loop gelaten, waarna ik wat bemoedigd werd en mij op dek vervoegde, mijne peilingen van het land nam en koers zette naar het Engelsche kanaal; een mooije O. N. O. wind stuwde de nieuwe *Overijsset* sterk voort, het schip liep snel en lag majestueus op het water (voor den zeeman een groot genoegen) het was goed weder en betrokkene lucht.

Ik moet hier even afwijken, en beschrijven schip en equipage. De *Overijssel* was, zoo als reeds is vermeld, eerst nieuw gebouwd, groot p. m. 450 *Java* lasten, een mooi schip, met alle gemakken voor passagiers ingerigt, en moest oppervlakkig gezegd een goed zeiler wezen, er was niets aan gespaard, sterk gemaakt, in eens af een kapitaal vaartuig om de zee mede te bebouwen, aan welk doel, zoo als wij in het vervolg zullen zien, hetzelve uitmuntend voldeed. Ik had eene gezonde Equipage, bestaande uit 38 koppen, waaronder ik zelve, 4 Stuurlieden, Doctor en 5 Jongens, het waren meest alle jonge menschen en verscheidene die reeds 2, 3 en 5 reizen met mij naar Indië hadden gedaan.

Zoo was ik dan, den 31 Januarij in zee, bestemd naar *Portsmouth*.

Den 1 Februarij 's morgens was ik al vroeg in het Kanaal, de wind aanwakkerende van het O. en O. N. O.

met dikke lucht en sneeuwjagt, en sterk vriezen, zoodat het nieuwe touwwerk en de zeilen haast niet te regeren was, met den middag stak de wind zoo hevig op tot storm, staken met veel moeite alle reven in de zeilen, en draaiden des avonds bij, tusschen *Beachyhead* en *de Owen*, om niet beneden het eiland *Wight* te drijven. Gedurende den nacht hadden stormweer en dik van sneeuwjagt, konden geen hand voor oogen zien, doch den 2 Februarij 's morgens, was de wind een weinig bedaard en de lucht eenigzins opgeklaard, zetten zooveel zeil bij als de gelegenheid toeliet, en koerste naar de Engelsche kust, 's voormiddags 10 ure zagen land en verkenden St. Catharina's punt op het eiland *Wight*, zoodat wij reeds met den sterke uitloopende stroom beneden de *East Entrence* waren gedreven, liepen digt onder het land en kregen een loods, zetten alle zeilen bij, en moesten zwaar zeilen en oplaveren om binnen te komen, hetwelk evenwel 's avonds ten 10 ure gelukte, en wij even binnen het Vuurschip van *Nap* ten anker kwamen, het schip zat door het zware zeilen, waardoor er veel water over kwam, vol ijs, daarbij gedurende altijd buijen van sneeuw en hagel, zoo dat wij van gladheid haast geen voet op dek konden verzetten, maakten zoo goed wij konden de zeilen vast en zetten de wacht op.

Den 3 Februarij steeds harde wind met sneeuwbuijen, begonnen al vroeg anker te winden; hetwelk

wij des namiddags ten 2 ure eerst geligt hadden, door de moeijelijkheid van het ijs, sneeuw en koude, wij zetten de noodige zeilen bij en kwamen ten half 5 ure in de haven van *Portsmouth*, kregen order dadelijk aan de *Dock Jard* te halen, alwaar de lading lag, gelost uit het schip *Helena Christina*, maakten zeilen en schip vast. Ik was regt blijde behouden te zijn gearriveerd en ik eens uit kon rusten, daar ik sedert mijn vertrek uit *Texel*, niet alleen niet te kooi, maar zelfs niet van dek had geweest, er waren drie moeijelijke, koude, onaangename en verdrietige dagen gepasseerd.

Ik ontmoette bij mijn arrivement de Heer LUCASSEN en Familie, welke mede verblijd waren met mijne aankomst, en door wien ik zeer wel werd ontvangen.

Dadelijk maakte ik een begin met ballast lossen, ten einde zoo spoedig mogelijk klaar te komen, om de lading in te nemen, en verder mijne reis naar *Java* te bevorderen; in dien tusschentijd bezag ik de lading een en meermalen, deze viel mij ontzettend uit de hand, door de groote volume en begrootte de omslag, in plaats van 180 Lasten (zoo als de Heer LUCASSEN mij gezegd had) op 300 Lasten, en het mij een geruimen tijd zoude nemen, om die ongemanierde kisten en stoomwerktuigen in mijn Schip te krijgen; ik had nog 50.000 steenen en 25.000 dakpannen in voor scheepsrekening, die ik gaarne had verkocht en gelost, doch dit kon en mogt niet, of

het Schip viel in alle Engelsche zware onkosten, deze namen mij ook zeer veel tijd, want moesten alle verstuwd worden, anders kon de lading er niet in.

Den 12 Februarij waren klaar en begonnen te laden, en hadden den 4 Maart alle machinerien en passagiersgoederen aan boord, maakten verder het schip klaar om met de eerste gunstige gelegenheid te kunnen vertrekken. Kapitein J. MARTENS met de *Helena Christina*, was reeds na reparatie den 18 Februarij naar *Java* vertrokken, blijde hij van die boel, die ik nu aan boord had, ontslagen was; wat de questie tusschen hem, zijne reeders, de Heeren SUERMOND te *Rotterdam*, en den Heer LUCASSEN is geweest, is te omslagtig om te beschrijven en ook weet ik alles niet naauwkeurig genoeg, doch zoo veel is zeker, dat de grootste rede geweest is, de vreesachtigheid van den Heer LUCASSEN (zoo als ik naderhand zelf heb ondervonden) en daar alleen aan toeschrijf, hij dat Schip zoo heeft benadeeld, zelfs de Kapitein en Reeders, doch het welk hem duur te staan is gekomen, daar hij niet alleen de vrachtpenningen en passage, oponthoud van het schip etc. heeft moeten voldoen, maar alle proceskosten ten zijnen laste zijn gevallen; zijne onfatsoenlijke pogingen om dat Schip in een kwaad daglicht te stellen, en dus den Kapitein en de Reeders niet minder, zijn groot, hij is zelfs zoo ver gegaan, dat hij niet alleen de Equipage heeft omgekocht, maar zelfs den

Doctor (dat een geheel onzijdig ligchaam aan boord van een Schip is, en van geen scheepszaken weet) op zijne kamer geld heeft aangeboden, om met hem tegen Kapitein en Schip te protesteren en te zeggen het Schip verrot was, doch dit alles heeft hem niets geholpen, integendeel zulks heeft hem naderhand, zeer veel nadeel gedaan. Enfin, Kapitein MARTENS heeft zijn Schip gerepareerd, heeft een bewijs van de assurantie in *Engeland*, dat zijn Schip in staat is om de zee te bebouwen, en gesteld onder de eerste letter Æ, is naar *Java* gezeild, aldaar behouden aangekomen en reeds met een volle lading voor de N. H. M. naar *Europa* vertrokken, God schenke hem een gelukkig en behouden reis tot zijne verdere satisfactie. Ik dacht, toen ik in *Portsmouth* was, den Heer LUCASSEN voor zulke kwaadsprekendheid niet in staat, doch naderhand is mij zulks maar al te wel gebleken, en heb zulks zelf ondervonden; gedurende ik in *Portsmouth* ben geweest, en omgang met hem en de Familie heb gehad, hebben wij wel geharmoniëerd, eens is er iets tusschen mij en ZEd. voorgevallen, voortkomende uit zijne bedilzucht, en om alles naar zijn zin te willen commanderen, waarop ik hem eens en vooral zeide: Ik baas aan boord van mijn schip was, en ZEd. passagier, na dien tijd heeft hij met mij altijd in schijnbare vriendschap omgegaan, tot dat wij elkander ongelukkig nog nader moesten leeren kennen. Zijne vrouw en kinderen,

benevens de overige aanhang, waren allen zeer vriendschaphoudende menschen.

Tijdens mijn verblijf te *Portsmouth*, ontving ik meest alle postdagen brieven uit *Holland*, zoo als ik ook wederkeerig aan hun schreef, mijne lieve kinderen en familie waren steeds wel, en met mijne lieve vrouw bleef het al sukkelende, tevens altijd nog bedroefd over mijn spoedig vertrek. Mijne drukke bezigheden verzetten mij nog al vrij wat dagelijks, en de nog lange avonden sleet ik gedeeltelijk aan boord, gedeeltelijk aan land bij eenige Hollandsche Kapiteins, die hier van *Java* waren binnengeloopen, ten einde af te wachten dat onze rivieren van het ijs zouden bevrijd zijn, deze waren Kapitein BANGMA, NOLTEE, JANSSEN, twee Pruissische Kapiteins GRÖNEWALD en PUST; vroeger was nog in ons gezelschap MARTENS, en naderhand kwam Kapt. D. STEENVELD, van *Suriname* alhier in avarij binnen, zoo dat ik gelegenheid had, in het gezelschap dier vrienden, mijne verdrietige en bedroefde oogenblikken te verzetten.

Eene beschrijving van *Portsmouth* te geven is niet in mijn vermogen, alleen dit kan ik er van zeggen, dat het eene brillante, en een van de grootste Britsche oorlogshavens is, er vele en colossale oorlogschepen liggen, en de *Dock Jard* wel de moeite waard is om te bezigtigen. De omliggende stad, welke rond en langs de kom der Haven ligt, heeft

verscheidene benamingen, als: *Portsmouth*, *Gosport*, *Portsea* en *Landport*. Tijdens ik met mijn schip aan de *Dock Jard* lag, kreeg ik vele visites aan boord, onder anderen van den Admiraal CODRINGTON; de Engelschen bewonderden het mooije nieuwe schip, dat ook wezenlijk mogt gezegd worden; het was jammer dat wij door die miserabele rook der steenkolen zoo gehinderd werden, het schip en zeilen waren ten laatste zwart. Ik was blijde klaar te zijn om te vertrekken.

Den 11 Maart 's morgens was de wind oostelijk, de Loods kwam aan boord, wij haalden de kettings in en bestelden de Stoomboot; gingen ten 11 ure 's voormiddags uit de haven; na den middag werd het stil, waren verpligt ten anker te gaan, doch tegen den avond wakkerde de koelte uit het Z. O. weer op, wij ligtten het anker, gingen onder zeil en kwamen 's avonds ten 7 ure behouden in zee. De Loods ging van boord, wij zetten onze koers het Kanaal uit; des nachts werd het weer stil, welke stilte voortduurde, zoodat wij den 13^{den} het eiland *Wight* nog in gezigt hadden, praaiden de driemast Galjoot *de Onderneming*, waarvan de Kapitein KLEIN bij *Madagascar* was overleden, verzochten aan dezelve ons bij zijn arrivement in *Holland* te rapporteren. Den 14^{den} wakkerde de oosten wind weer op met dik van mist, liepen hiermede het Kanaal uit, tot op de gronden van de Spaansche Zee, waar de wind in het Z. Z. W., Z. W. en

W. Z. W. liep, zijnde dit des avonds van den 15den, de wind begon al meer en meer op te steken, eindelijk tot storm, waardoor de zee geweldig hoog en kort werd, en het schip vreesselijk met die zware lading deed werken en slingeren, zoodat het ontzettend op schip en tuig aan kwam; dit weder hield verscheiden achtereenvolgende dagen, dan eens meer dan eens minder, aan, zoodat door de holle en verbolgen zee, en het werken en slingeren van het schip, het geheel nieuwe tuig zoodanig bijrekte, dat ik alle wanten moest zwichten en jeins op stagen en boegspriet zetten, om masten en stengen te behouden; ik durfde, door de hooge zee en het aanhoudend werken en slingeren van het schip, de wanten en slagen niet aanzetten; dit hield aan tot den 25sten, wanneer het nieuwe maan was en ik dacht beter weer te krijgen, dan hetzelve hield aan en de barometer teekende nog geene verandering, zoodat ik resolveerde om voor den wind te houden en naar *Plymouth* te zeilen, ten einde mijn tuigagie weder in staat te brengen, en alle ongelukken, die er uit voort konden komen bij nog langer aanhoudend slecht weer, te vermijden, hielden dus af en kwamen den 27 Maart, des middags ten 2 ure, behouden in de haven van *Plymouth* (*catwater*) ten anker, en vertuidden het schip achter en voor. De passagiers hadden in dien korten en moeijelijken tijd vrij wat gesouffreerd, vooral de kinderen, en wat mijn personeel aanbelangt, ik was vrij wat afgemat en

mijn been deed mij veel pijn, door het aanhoudend staan op dek en het gedurig nat wezen van regen- en zeewater, en onder mijne equipage waren 6 zieken, doch dit alles redresseerde zich weer spoedig toen wij eenige rust genoten; het schip had zich in alle opzigten uitmuntend gehouden. Den 28sten begonnen wij dadelijk ons tuig in order te brengen en namen eenig water en provisiën in, en waren den 2 April klaar om te vertrekken, dan door slecht weder en contrarie wind werd ik daarin verhinderd tot den 11 April, zijnde eerste Paaschdag.

Ik zal over *Plymouth* niet uitweiden, het is mede eene van de voornaamste Britsche oorlogshavens, en er zijn insgelijks vele oorlogsschepen, die zeer spoedig, als het noodig is, in gereedheid kunnen gebragt worden; de *Dock Jard* is zeer groot. De koopvaardijvaart is er zeer luttel, alleen langs de kusten van *Engeland* en enkele naar *Noord-Amerika;* de stoombootvaart is er nog al sterk, daar deze plaats het beste gelegen is voor de correspondentie op *Frankrijk*, *Ierland*, de *Middellandsche Zee*, *Portugal*, enz. De stad is in drieën verdeeld, als *Plymouth*, *Stoonhouse* en *Devonport*. Ik trof nog verscheidene van mijne kennissen aan, die ik in 1833 had leeren kennen, toen ik daar circa 5 maanden in embargo had gelegen, en vond hier Kapt. G. van Meedevoort, welke zijn schip *de Jonge Willem*, van *Suriname* komende in *Cawsend Bay* had verloren; er lagen nog ver-

scheiden schepen in avarij, waaronder een Franschman, Kapt. Touret, van *Havre* of *Rouën*, en een Rus van *Riga*, Kapt. Pusch, met welke Kapiteins, benevens nog een Fransch Heer, Dutch genaamd, (welke aldaar was als expert voor de Fransche assurantie) ik dagelijks verkeerde; de passagiers gingen van tijd tot tijd aan land, en zoo werd de tijd daar versleten, edoch ontzettend vervelend, daar de reis hierdoor alweer vertraagde; wij waren dus allen regt blijde er den eersten Paaschdag een gunstigen N. O. wind woei, dewelke zich aan liet zien wel eenigen tijd zoude continueren; ik maakte dus des morgens al vroeg klaar, om naar zee te gaan; den vorigen dag had ik het Schip uit het Catwater in *Plymouth Sound* laten brengen; de Loods kwam aan boord, wij ligten het anker, zetten de zeilen bij, en kwamen 's voormiddags ten 10 ure behouden in zee, passeerde ten 12 ure de Vuurtoren van *Eddystone* en zetten onze koers naar Kaap *Lezard*, zagen des namiddags vele schepen, waaronder verscheidene Hollandsche, die, zoo als ik in *Plymouth* in de Shipping Gazette had gezien, den 6 April uit *Texel* en *Helvoet* waren gezeild, en waaronder mijn vrienden Lammerts en Engelenburg ook waren, zij hadden aldaar dus vroeger de oostewind gehad, ik praaide er verscheidene van, doch kon mijne beide vrienden niet gewaar worden, dat mij speet; 's avonds 6 ure de Vuren van *Lezard* noorden van mij heb-

bende, zette ik koers de Spaansche Zee in, en alles liet zich aanzien voor een voorspoedige reis; de volgende dag zagen verscheidene schepen, de goede gelegenheid hield aan, zoo dat wij den 17 April, zijnde 7 etmaal, het eiland *Madera* waren gepasseerd, en den 24 d°., zijnde 13 etmaal, reeds het eiland *Bona Vista* (een der Kaap Verdische eilanden op 15° n. b.) dwars van ons hadden, het Schip zeilde niettegenstaande hetzelve beladen was zeer goed, en maakte met deze gunstige gelegenheid van 9 tot 10½ mijl vaart; had de gunstige wind zoo blijven door staan, had ik spoedig de linie gepasseerd geweest, doch de altijd aldaar ontmoetende stilten en variabele winden bewerkten dat ik eerst den 8 Mei dezelve op 19° 40′ w. l. van *Greenwich* kruiste, zijnde juist 28 dagen uit *Plymouth*, een gemiddelde en goede reis; ik had verscheidene schepen gezien, doch geen derzelve in de nabijheid gehad, om te kunnen praaijen, of de vlag te kunnen onderscheiden; de gezondheid der equipage en passagiers, benevens de harmonie onder elkander (wij waren met 57 koppen aan boord) was steeds wel. Bezuiden de linie tot aan de *Kaap de Goede Hoop* ging het redelijk voorspoedig, het Schip voldeed ook bij de wind zeer wel, konden van 6 tot 8 mijl vaart maken, zagen nu en dan eens een schip, en liepen de meesten vooruit. Den 8 Junij, zijnde de 58ste dag, passeerden wij met een harden storm uit het N. W. en W. N. W., met donder en

bliksem, de *Kaap*, en hadden van hier tot den 30 Junij (alstoen zijnde op 35° 56′ z. b. en 86° 10′ l. o., hebbende de eilanden *Paul* of *Amsterdam* niet gezien) met veel stormweder en somtijds tegenwinden te kampen waarin het schip zich uitmuntend gedroeg. Door het menigvuldige slechte weder, dat om de zuid te veel bekend is om te beschrijven met welk gevaar dit vergezeld is, was ik altijd zelf op het dek, ik was vermoeid, verlangende naar goed weer, hetwelk wij, meer om den noord sturende, ook spoedig opliepen, zoodat wij den 12 Julij de N. W. Kaap van *Nieuw-Holland* op p. m. 7 a 8 mijlen in het gezigt hadden met Goddelijk mooi weer, en bevonden hier ons bestek van uit *Plymouth*, met chronometer en afstandlengte van zon en maan exact uitkwam; wij hadden sedert de Kaap geen enkel schip gezien, zetten onze koers van hier naar Straat *Baly*, (daar mijne destinatie naar *Piobolingo* in de oosthoek van *Java* was, had de Heer LUCASSEN verzocht om reden wij in de Z. O. mousson kwamen, voor gemak en spoedige expeditie Straat *Baly* door te gaan) zagen 's voormiddags ten 9½ ure van 19 Julij land in het noorden en W. N. W., zoodat wij volgens ons bestek regt de Straat inliepen, namen chronometer-observatie en peilingen van het land, hetgeen met elkander overeenkwam, en stuurden N. W. voor de uitstekende punt *Goenong Ikan*, dewelke wij vermeenden te zien, en waarbij eenige inlandsche vaartuigen za-

gen liggen. Een ieder was verheugd, met Gods hulp en in gezondheid, na eene vrij voorspoedige reis van 99 dagen, zoo ver te zijn gekomen, en ik feliciteerde de passagiers, indien de mooije koelte die wij hadden door bleef staan, met 's middags tegen 3 à 4 uur te *Banjoewangie* te zijn, wij maakten de ankers klaar en knapten het schip op, zetten de loodsvlag van den voortop en deden eenige schoten.

De dames gingen aan het ontpakken hunner goederen en een ieder was druk bezig en verheugd, vooral Mevrouw LUCASSEN, die zoo ver in haar zwangeren staat was gevorderd dat alle oogenblikken hare bevalling kon geschieden. HEd. dus niet alleen, maar wij allen hadden er groot belang bij en wenschten zoo spoedig mogelijk op onze destinatie te komen, ten einde haar nog aan land te krijgen; niettegenstaande ik een' zeer goeden Doctor had, en ik zulks aan boord al meer had ondervonden, wenschte ik toch gaarne van die omstandigheden bevrijd te blijven, te meer daar de Heer LUCASSEN, hetwelk ik gedurende de reis had ondervonden, ontzettend wantrouwend was. Intusschen waren wij het land al meer en meer genaderd, de lucht was zeer dik en heijig, zoo dat wij weinig verkenning konden krijgen, en volstrekt geen gebergte zien, vernieuwde nogmaals onze peilingen van het zigtbare land, namen de leijzeils in en geiden het grootzeil, en lieten het voor de marszeils, bramzeils en boven-bramzeils loopen, ontmoetten van tijd

tot tijd sterke stroomraveling, hetwelk door de Indische Directie (*Horsburgh*) alhier wordt opgegeven, en vervolgden onzen koers, plaatsende twee man aan het roer, om het schip goed te kunnen sturen in de zware stroomen. Zoo naderende voornoemde hoek en vaartuigen, liet ik nog een paar schoten voor een Loods doen, dewelke ik wist dat er te *Banjoewangie* existeerde, zagen eenige kleine visschers praauwen en volgens onze meening een zeer sterke stroomraveling vooruit. Nogmaals *Horsburgh* Directie naziende, en de kaart er bij nemende, bragt ons volgens de peilingen, observatie en opgave van voordoening van het land, regt in Straat *Baly;* in het water was geen verandering te ontdekken, en vervolgden onzen meergenoemden koers zeer gerust, en naderde voormelde stroomraveling. Intusschen was mijn tweede Stuurman W. FRAAY, naar de voormars-ra gegaan om uit te kijken, (hij was eens met Kapt. BOLHUYS, voerende *de Decima*, Straat *Baly* uitgegaan, van *Passaroean* komende) en kwam naar beneden en zeide: Kapitein ik geloof dat dit Straat *Baly* niet is, waarop ik dadelijk commandeerde in lij het roer, dan te gelijkertijd contrarie orders gaf en de vorige koers liet sturen, zoo zeker was ik van mijn werk, en zeide het kan niets anders zijn. Wij waren nu die voormelde stroomraveling ook zoo nabij, dat het voor ons allen een groot geluk is geweest, van achteren beschouwd, dat het schip weer op zijn koers was gekomen en niet dwars

is geraakt, want naauwelijks lag hetzelve weer op zijn koers, of tot mijne en tot ons aller groote verwondering en ontzetting, stiet hetzelve aan den grond, dit was namiddags ten 1 ure. De verwarring was verschrikkelijk en is niet te beschrijven, ik was momenteel geheel verslagen, en kon mij niet begrijpen hoe het mogelijk was, liep nogmaals naar het kompas, nam peilingen en kaart bij elkander, en bragt mij als meergemeld regt in Straat *Baly*, waar of ik mij dus bevond wist ik niet. Na eenige minuten verloop en mijne tegenwoordigheid van geest meer en meer herkrijgende liet ik alle zeilen opgeijen, en was ons eerste werk de groote boot uit te zetten, om ankers achteruit te krijgen, en alle mogelijke moeite aan te wenden, om het schip van den grond te krijgen. In dien tusschentijd zag ik dat het vallend water was, en voormelde vermeende stroomraveling branding werd, het schip stootte door de rolling tijd tot tijd vrij zwaar, en bleef achter geheel vlot, zoo dat de afloop van den grond zeer steil was, ik liet nog een paar schoten tot adsistentie doen. Ten 2 à 2½ ure werd de branding door het vallende water sterker en stootte het schip geweldig en onophoudelijk, zoo dat ik résolveerde (daar er in te voorzien was, indien het water nog meer viel, het schip het niet uit zoude houden, en er gevaar voor ons leven zoude zijn) eerst de vrouwen en kinderen, met den Heer LUCASSEN en den Jongen Heer P. A. VAN BLOMMENSTEIN, met de groote sloep, met mijn

derde Stuurman A. RAZOUX en vier man naar land te zenden (ik zal nog nader vermelden om welke reden ik nog meer genoodzaakt werd zulks te doen) daar ik zag indien zij eerst van het schip bevrijd waren, gemakkelijk aan strand konde komen. Met zeer veel moeite, daar de deining langs het schip ook al branding werd, gelukte het mij zonder ongeluk Mevrouw LUCASSEN in hoog zwangeren staat, met de 6 kinderen, Juff. BOERS, de Bonne Juff. W. WEELE, beide genoemde Heeren en mijn Doctor J. JONKER in de sloep en bevrijd van het schip te krijgen, liet hun alzoo in Gods naam naar strand roeijen, niet wetende waar ze te regt zoude komen, of in welke handen zij zouden vervallen, dat bij mij eene huivering verwekte; zij hadden ook niets aan of om zich, als zoo zij gingen en stonden. Ik durfde geen meer menschen in de sloep te laten gaan, er bleven dus nog van de passagiers aan boord, de twee Gouvernantes, twee Juffrouwen VAN DER MEER MOHR, de Heer HOEVENAAR, drie Fransche Machinisten en de twee Javasche bedienden. Inmiddels waren wij druk bezig, en zetten de groote Boot uit, voorzagen dezelve van een goede vanglijn en tros, dan tot ons groot ongeluk begon de branding zoo sterk te worden, dat de Boot vol water sloeg, de vanglijnen braken en met een Matroos in dezelve, na driemalen ten onderste boven te zijn gesmeten, op strand sloeg, zagen tot onze groote verwondering bij het afloopen der branding

voormelde Matroos, genaamd KAREL, nog op de kiel der Boot zitten. Zoo waren wij dus verstoken van onze twee voornaamste vaartuigen, en hadden nog alleen maar eene Giek over, hetwelk een zeer ligt vaartuig was, konden niets uitrigten, en ik moest alleen maar denken om ons aller leven te sauveeren, daar de branding tegen 4 ure zoo hevig werd, dat dezelve aan bakboordzijde van achteren tot voren over het schip heen begon te loopen en het zoo zwaar begon te stooten en te kraken, dat men naauwelijks meer op het dek kon staan, en hetzelve bij de groote mast doorbrak en zwaar lek werd, denkelijk de klippen er doorheen zijn gestoten; het was niet mogelijk dat het schip dit met zulk eene zware lading uit konde houden; dan hoe en op welk eene wijs zouden wij ons redden? dit was de groote vraag. Het water was nu zoo veel gevallen, dat het rif, waarop wij zaten, vóór het schip droog werd, en eene menigte inlanders zagen wij aan strand komen loopen. De Giek, dit moest gewaagd worden, moest met een lijn door de branding naar strand, dit was het eenigste middel, om daarmede met een tweede lijn uit de fokkemast, als de nood er toe kwam, ons te laten neer glijden op het nu voor ons drooge rif, dan zien de boot te kenteren, ons daarin te begeven als het water weer vloeide, en zoo ons lot af te wachten; mijne meeste zorg was voor de Dames, die zich natuurlijk zoo goed niet konden redden als wij. De

stand van het water was nu vóór p. m. 6 voet, en het schip zat tot de groote mast vast en had achter 9 à 10 vadem, waardoor de branding dan ook zoo hoog werd en het schip moest breken; de inlanders stonden nu bij honderden op voormeld drooge rif vóór het schip.

Ik besloot nu, zoo als voormeld, daar het ons eenigste middel was, de Giek met een lijn naar land te laten gaan; mijn tweede stuurman W. FRAAY, de bootsman G. ENGELS en nog twee matrozen gingen in dezelve, met de Javaansche meid van den Heer LUCASSEN, welke zeer goed Hollandsch sprak, als tolk om te vernemen van de inlanders waar wij waren en op welke plaats het schip zat, en te gelijk hun *f* 100 te presenteren om de groote boot weer om te kenteren en ons te helpen dezelve weer aan boord te krijgen. De Giek kwam gelukkig door de branding op strand, en kregen dezelve weer aan boord met een inlander, zijnde een Bouginees, welke door middel van die meid was medegegaan, en ons vertelde, dat wij met het schip op het rif van het eiland *Serangaw*, even beoosten de zuidpunt van het eiland *Baly*, waren gestrand. (Dit rif staat op geene der zeekaarten of in eenige directie bekend). Ik kreeg bij deze tijding eene huivering, daar ik zoo veel van de roof- en moordzucht der Balinezen had gehoord, en hoe ongeciviliseerd dit soort van menschen nog was; ik was dus bevreesd voor mijn passagiers en

sloepsvolk, welke naar land waren gegaan, dat hun iets over zoude komen, en had berouw dat ik hen van boord had laten gaan; dan hierin was niets te veranderen, en het schip te redden reeds onmogelijk; wat zoude er nog van ons allen worden? Er was een groote presentie van geest noodig, om mijne equipage in order te houden en uiterlijk dezelfde te blijven; ik bewonder hierin ook altijd nog de beide Jufvr. VAN DER MEER MOHR, zij deden niets dan mij aanzien, spraken geen woord, en schenen zich aan mij toe te vertrouwen. Ik liet aan voornoemden Bouginees, door de Javaansche meid, vragen of er ook Europeanen in de nabijheid waren (daar ik mij herinnerde de N. H. M. naar *Baly* voor twee jaren geleden, de Heer SCHUURMAN hadden gezonden, om zich voor haar aldaar te etablisseren) hij zeide ja, dat er een Heer LANGE als koopman te *Balibadong Negory Cotta* woonde, p. m. 10 palen, groot 3 uren, van ons af; ik vroeg hem of hij dien Heer een brief konde brengen, dat ik hem dan *f* 50 zoude geven, hetwelk hij aannam. Ik schreef dus een paar regels aan zijn Ed., meldende mijne ongelukkige omstandigheid, en vroeg ZEd. indien het mogelijk was om adsistentie, waarmede ik hem weg wilde zenden, en als hij terug kwam zoude ik hem betalen; dan om sécuur te gaan, wilde ik hem een van mijn volk mede geven, waartoe zich dadelijk mijn stuurmansleerling J. VAN STREYEN aanbood (een jongeling

van 17 jaren) welke de courage had om met eenen vreemden inboorling, in een nog ongeciviliseerd land, mede te gaan; daar hij nog geen volwassen man was zag ik hier tegen op, dan door zijne courage en aanhouden om deze dienst te doen, zeggende: Kapitein ik zal mij goed wapenen, en mijn leven, als het noodig is, duur verkoopen, liet ik hem dus met God vertrekken, te meer daar ik mijn volk voor de werkzaamheden wel noodig had; de Giek, ons eenigste vaartuig, moest hun dus op het rif brengen, hetwelk weer gelukkig ging; de inlanders, waarvan er thans wel duizend op het strand bijeen waren, kenterden de groote boot op zijne kiel; dezelve was eenigzins ontramponeerd, hetwelk onze timmerman H. Behrends, die mede in de Giek was gegaan, zoo spoedig en goed herstelde als mogelijk was. (De inlanders, welke ons deze dienst bewezen hadden, vernam ik naderhand waren allen Bouginezen; de Balinezen hadden er naar staan kijken en om gelagchen.) Wij zouden nu door middel van de lijn, die wij aan land hadden gekregen, met de Giek een tros op de groote boot brengen, om dezelve bij wassend water, dat reeds begon, er af te hiewen en aan boord te krijgen; dan o jammer! de lijn was achter de punten der koraalklippen vastgeraakt, wij konden met alle mogelijke moeite dezelve niet los krijgen, en de Giek kon door de branding alleen niet weder aan boord komen; de vorige keer hadden wij dezelve met de lijn aan boord

terug gehaald. Nu waren wij van alle vaartuigen aan boord beroofd; de branding liep door het lage water gestadig over het schip van bakboordszijde, van achteren tot voren, het schip kraakte geweldig en stootte verschrikkelijk, zoodat ik alle oogenblikken dacht dat het tuig over boord zoude vallen en hetzelve uit elkander zoude slaan. Ik was wezenlijk op dit oogenblik half radeloos; nog bij de veertig zielen om mij heen, die mij allen aanstaarden en natuurlijk hun troost bij mij zochten, geene hulp te kunnen verleenen, dit was het penibelste oogenblik mijns levens, te meer daar ik op deze kust onbekend was, en wel voornamelijk met het val van water. Ik zag met medelijden die lieve Jufvrouwen aan, dewelke zeer bedaard bleven, niettegenstaande zij aan mij (meerder menschenkennis hebbende dan wel matrozen) zeer goed zagen onze omstandigheden gevaarlijk waren; het was verschrikkelijk, want indien het schip het zoo lang niet uithield, tot dat het water weer nagenoeg hoog was, zoo als wij tegen den grond aan waren gekomen, was ons aller leven verloren; mijn hoop bestond dus alleen, dat het schip, daar het nieuw en sterk gebouwd was, het wel zoo lang uit zoude houden, dat men in staat zoude zijn om met vaartuigen aan boord te kunnen komen, om er ons af te halen. Ik practiseerde alzoo en moedigde de equipage aan, (die, als het doorgaans gaat, spoedig den moed verliest) met mij en mijn opperstuurman voorop, om door

middel van vaatwerk een dunne lijn aan strand te laten spoelen; met veel moeite en na lang werken (en er tusschenbeide nog een matroos, JURJEN genaamd, geprobeerd had om met een lijn aan land te zwemmen, doch te vergeefs) gelukte ons dit eindelijk, en kregen zoo doende weer een zwaarder tros aan strand, welke het volk, dat aan strand was, aan de groote boot vast maakte, om, daar het water reeds iets gevloeid was, dezelve aan boord te halen. In den tusschentijd, dat wij hiermede bezig waren, zagen wij onze groote sloep terug komen, met een voor ons onbekende Europeaan, dan dezelve kon tot ons leedwezen het schip, door de zware branding, niet naderen en ging terug, dat ik met betraande oogen aanzag, mijn gelaat voor de om mij heen zijnde verbergende, niet dat ik voor mijn eigen leven zoo zeer bevreesd was, maar om alle de om mij heen staanden, waaronder beiden meergenoemde Dames mij het meeste ter harte gingen. Mij zelf een weinig herstellende, en door den Almagtigen in mijne moeijelijke positie ondersteund, (anders zoude men zeggen, kan de mensch zoo veel sterkte van geest niet bezitten,) sprak ik weder met frisschen moed de equipage aan, en vermaande hun elkander te helpen, dat wij dan met Gods hulp de boot wel weder aan boord zoude krijgen, en de sloep in de nabijheid was, dat zich daar een blanke in bevond, dat dus de passagiers menschen hadden gevonden die hun hadden opgenomen, en er voor

behoud van ons leven alle waarschijnlijkheid bestond, te meer daar wij zagen het water sterker begon te vloeijen en het schip daardoor minder te lijden zoude hebben. Dit had zeer veel invloed, en wij begonnen aan het hiewen, om de groote boot van strand te krijgen; dit ging buiten verwachting, dan een van de inlanders vóór dezelve zijnde, en door de branding niet spoedig genoeg weg kunnende komende, kapte de tros met zijn klebang af, waardoor hij weer verder op strand sloeg en wij ten tweedemaal, zoo als voren, een tros aan strand moesten zien te krijgen; dit gelukte nog al vrij spoedig met een tonneboei, kregen weer een tweede tros op de boot en begonnen met nieuwen moed; het schip werkte werkelijk niet zoo zwaar, en de branding was eenigzins minder. Bezig zijnde de boot van strand te hiewen, zag ik voornoemde Europeaan, met mijn derde stuurman A. RAZOUX en twee man van het sloepsvolk, op strand aankomen, die in de boot gingen, en welke wij, niettegenstaande de nog hevige branding, aan stuurboordszijde aan boord van het schip kregen. Het was op dit oogenblik (zijnde circa 6 ure 's middags) nog zoo moeijelijk langs zijde van het schip, dat voornoemde Europeaan een gind touw om zijn ligchaam bond en wij hem zoo over moesten halen; ik zag hieruit dadelijk hij een zeeman was of was geweest, en vernam van hem hij de Heer LANGE was, waarvan voornoemde Bouginees mij had gesproken en aan wien ik een brief

had gezonden. Dit was voor dit eerste oogenblik voor mij voldoende, en deed ons allen groot pleizier ZEd. te zien; verzorgden toen eerst onze groote boot, zoo veel in ons vermogen was, op dat dezelve ons niet weder weg zoude slaan, en kregen de Giek met onze manschappen weder aan boord, uitgezonderd drie, die bij de groote sloep bleven, waaronder de man die met de boot op strand was geslagen, en wien zijn borst beschadigd was.

Na dit alles gedaan te hebben, vroeg ik den Heer LANGE eerst naar de Passagiers, welke ZEd. mij zeide allen wel en behouden aan land waren gekomen, op eene plaats genaamd *Tanjong Benoix*, doch, zoo als ligt te begrijpen is, in eene moeijelijke en bedroefde positie, en dat zij aldaar onder een Bamboezen afdak waren, waar ze vertoeven moesten tot hoogwater; vroeg ZEd. verder of dat gedeelte van *Baly* bewoond was, en of er meerder Europeanen daar waren, waarop ZEd. mij inlichting gaf, dat er een Etablissement der N. H. M. gevestigd was te *Balibadong*, de plaats genaamd *Negory Cotta*, p. m. 10 palen (Eng. mijl.) van hier, waar zich twee Heeren bevonden, namelijk J. J. SANTBERGEN als 1ste Geëmploijeerde, en J. VAN WEST, tot zijne adsistentie, benevens een Pakhuismeester en Klerk, de eerste genaamd SCHOEN, en de tweede C. VAN SWIETEN, en dat ZEd. aldaar Koopman was, handeldrijvende met de Bali- en Bougineezen, reeds sedert 6 jaren. Verder vernam ik

van ZEd., dat hij met Kapt. D. C. W. Bouwmeester, commandeerende de Schooner *Mercurius*, behoorende aan de N. H. M., ons schieten had gehoord, en wel in die directie waar het schip zat, veronderstelden zij er een schip in gevaar of door rovers, die in deze buurt somtijds menigvuldig zijn, was aangerand, en zij daarop zoo spoedig mogelijk naar dezen uithoek van het land waren gesneld, om, indien het nog niet te laat was, adsistentie te verleenen; dat ZEd. en Kapt. Bouwmeester juist gelukkig daar waren gekomen toen de sloep aan strand kwam, want dat de inlanders, ziende zij niets konden stelen of roven, hen misschien nog, om de kleederen die zij aan hadden, vermoord of minstens uitgekleed zouden hebben; dat Kapitein Bouwmeester daarom tot adsistentie bij hen was gebleven, ten einde voor te komen zij niet door de inlanders zouden overrompeld of eenig kwaad gedaan worden, daar dezen reeds bij honderden om hen heen waren en er een oude Radja (Koning), genaamd Katoet, onder was die men voor den grootsten moordenaar en den roofzuchtigsten van het eiland hield, en van daar ook de naam van den moordenaar had, doch daar de plaats waar zij zich bevonden aan hem, de Heer Lange, door den Vorst was gegeven, voor een bergplaats van Katoen en Rijst, durfden de inlanders, zoo lang er een bekende Europeaan bij hun was, niets doen en waren dus voor zoo verre veilig; ZEd. was gekomen

met de sloep om ons te adsisteeren. Mijn God! in welk een positie bevonden wij ons, en zouden wij geweest zijn, indien deze menschen daar niet waren tegenwoordig geweest; hoeveel dankbaarheid zijn wij niet aan het Opperwezen verschuldigd, dat deze beide menschlievende menschen, hunne pogingen gelukt zijn; zonder hen had er waarschijnlijk geen ziel, al waren wij van het schip afgekomen, behouden gebleven, neen zeker alle vermoord geworden. O! welk een verschrikkelijk lot heeft ons te wachten gestaan, de goede God heeft zulks niet gewild, onze tijd is nog niet daar geweest.

Dit alles met ontzetting van den Heer LANGE vernomen hebbende, vernam ik dat ZEd. ook zeeman was geweest, en vroeger in dezelfde omstandigheden had verkeerd, waarin ik mij bevond. Ik consuleerde met ZEd. wat in mijne positie te doen, daar de nacht voorhanden was, en het schip onmogelijk het zware stoten en werken op de klippen uit konde houden, het water was, zoo als hiervoren vermeld, vloeijend en de branding verminderde; wij resolveerden om alle mogelijke middelen in het werk te stellen, en te beproeven een anker achter uit te krijgen, nieftegenstaande het schip reeds zwaar lek was. Hiermede bezig zijnde, dat met zeer veel moeite en gevaar van levens gepaard ging, waste het water, peilden van tijd tot tijd de pomp en vernam, tot mijn bitterst leedwezen, dat het water zoo hard in het schip vloeide

als buitenboords, zoodat zeker de klippen er door waren gestoten, en zonder twijfel door de zware lading die hetzelve in had, zoo als meergemeld, was doorgebroken. Evenwel hadden wij met moeite een anker van zes en een van zestien honderd pond uitgebragt, doch vruchteloos; het was 's avonds 9 ure, het schip bleef onophoudelijk en zwaar door stooten, zoodat men haast niet op het dek kon staan; ik veronderstelde het schip nog verder de grond was opgeschoven, door het opligten der zee, anders daar het nu tegen hoog water werd, moest hetzelve zoo zwaar niet gewerkt hebben. Ik peilde zelf nogmaals de pomp, en bevond reeds 12 voet in het schip, zoodat er geen de minste mogelijkheid bestond om schip en lading te sauveren, en ik bedacht werd, daar het nu redelijk met de branding langs zijde van het schip was, vóór dat het water weer begon te vallen, ons leven te redden, en de periculeuse oogenblikken die hier in opgesloten lagen te voorkomen. Ik consuleerde hierover met den Heer LANGE, en beleide scheepsraad onder mijne equipage, dewelke algemeen met mij goedvond, om het schip te verlaten, en met den dag te zien, wat ons te doen stond. Een ieder wapende zich met pistolen en sabels, en ik ordonneerde geen goederen mede te nemen, daar wij alleen maar de groote boot en de giek hadden, waarin wij met ons 43 koppen in moesten, dus beide vaartuigen daarmede meer dan beladen waren, voornamelijk om door eene branding

te gaan, en de giek de boot moest boegseren, dus daar weinig menschen in konde. Wij begonnen met de dames eerst aan een eind touw in de boot te laten zakken (die goede meisjes waren en bleven zoo bedaard, mijn en ons aller medelijden waardig) daarna de twee Javasche meiden, de Heer HOEVENAAR, de 3 Franschen en de Equipage, en eindelijk mijne stuurlieden, en ik met den Heer LANGE waren de laatsten. Met een vol gemoed en een gevoel dat niet te beschrijven is, ging ik in de boot, en ik schaam mij niet te zeggen (want elk redelijk mensch zal wel gevoelen in welke positie ik mij bevond) dat mij de tranen vlooten, en met een bedroefd hart, mijn kostelijk nieuw schip verliet; dan ik moest mij hard houden om mijne equipage, en hun zooveel mogelijk in bedwang houden, daar bij zulke gelegenheden een ieder het beste weet en baas wil zijn. Ik had hun tot mijn geluk de drank onthouden, en evenwel waren er toch eenigen die hier of daar iets hadden weten te krijgen. Zij hadden in de boot ook van hunne goederen geladen, donker zijnde, kon ik met mijn stuurlieden daar niet oppassen, waardoor dezelve zwaar was beladen, die moest dus met alle overleg bestuurd worden, het was maar om één zee te doen dat dezelve vol water sloeg, en wij allen hadden een prooi der golven geworden, dus had ik hier ook al weer veel moeite, en moest met overleg en bedaardheid handelen, het volk neerzetten en hun herinneren elkander te

helpen en toch geene onaangenaamheden te maken, dat ons leven door hun zelf zoo doende in het grootste gevaar verkeerde, en verder zoo als men met zulk soort van menschen om moet gaan; het gelukte mij, God dank! zoo doende hen bedaard te houden, waar ook de Heer LANGE veel moeite toe deed. Ik had mijn opper- en derde stuurman met vier man in de giek laten gaan, om de boot te boegseren. Het van boord gaán in de boot, langs de zijde van het schip, aan een eind touw, ging zeer moeijelijk, te meer daar het zeer donker was (het was nu circa 11 ure) en moest met het afloopen der branding geschieden; het eene oogenblik was de boot gelijk met het schip, en het andere in een diepen afgrond, zoo dat het nog al lang aanhield eer wij er allen in waren. Ik kreeg door de deining nog een slag met mijn regterzijde tegen de puttingijzers aan der groote rust, doch overigens kwamen wij er gelukkig af; ik voelde op dat oogenblik volstrekt geen pijn, ik had, zoo als hier voren omschreven, veel meer aan alle zielen om mij heen te denken en het volk tot bedaardheid te houden; dan een grooter ongeluk viel intusschen voor. Ik was naauwelijks gezeten tusschen den Heer HOEVENAAR en den hofmeester, (de Heer LANGE had een riem genomen om de boot te sturen, daar ZEd. bekend met het vaarwater was) of er ging bij ongeluk een der pistolen af, welke de hofmeester bij zich had, en raakte den Heer HOEVENAAR in zijn

linker arm; de verwarring was hierdoor groot, geen mensch wist eerst waar het van daan kwam, zelfs dacht de Heer HOEVENAAR het een van zijn eigen pistolen was geweest, wij dachten ook niet de wond zoo erg was, de sterkte van geest en de hardvochtigheid over zich zelf liet ons in die verbeelding; wij deden een doek om zijn arm, en konden in den donker niet verder hier aan doen. De verslagenheid een weinig bedaard zijnde, en geen tijd hebbende te verliezen, kregen wij de Giek voor de Boot, en na met veel inspanning, moeite en gevaar omtrent een half uur te kampen gehad te hebben, kwamen wij door de branding en bevrijd van het schip. Ik kan wezenlijk zeggen, hoe naar en in welke benarde positie ik mij bevond, ik op dat oogenblik in mijn ziel verblijd was alle zielen behouden te hebben, 57 in getal, en nog meer toen ik hen allen aan land had, waar wij na nog drie kwartier uur roeijens ten half een uur 's nachts aankwamen, en aldaar onder voornoemd afdak van bamboes, de Heer LUCASSEN, vrouw en kinderen, benevens alle anderen, met Kap^t. BOUWMEESTER, wel is waar in eene bedroefde edoch gezonde positie aantroffen. Wij waren hier nu bij elkander zoo wij gingen en stonden, alles verloren, zelfs velen van ons, zoo als ik zelf, mijne Stuurlieden en meer anderen, waren van alles beroofd; dan wij moesten dankbaar aan God wezen voor ons levensbehoud, en dat beide meergenoemde Hee-

ren daar waren geweest ter onze hulpe. Ik zeg aan hun spoedig bijzijn en menschlievendheid hebben wij ons leven meest te danken, want hadden die menschen niet daar geweest, en de Balinezen hadden ons aangevallen, hadden wij zeker ons zoo lang verdedigd als wij konden, eindelijk voor de overmagt moeten wijken, en een geweldigen dood gevonden, zoo als naderhand blijken zal als men met het karakter dezer ongeciviliseerde menschen en hunne onordelijke wetten bekend zal worden.

Wij keeren voor een oogenblik terug tot den Heer Hoevenaar, welke dat ongelukkig schot in zijn arm had gekregen. Hij had zoo als gezegd is, door zich sterk te houden, in de Boot niets geklaagd, ik hielp hem mede uit de Boot, en moest nog circa 10 minuten loopen, eer wij bij meergenoemd bamboezen afdak kwamen. Daar aankomende kon hij niet meer door bloedverlies, wij legden hem neder op een Balibali of bamboezen bank, mijn Doctor was er dadelijk bij, om de wond te onderzoeken, en sneed zijn kleederen van den arm, dan, o God! welk een gezigt, het pistool was met een kogel geladen geweest, en was boven den elleboog dwars door den arm gegaan, en had het been vermorseld. Men kan denken welk een omstandigheid dit veroorzaakte, doch hij zelf was zeer kalm en bedaard en hield zich als een man die in ongelukkige omstandigheden de moed niet verliest. De Doctor zuiverde de wond,

en zette de arm met spalken van bamboes, meer konde er momenteel niet aan gedaan worden. Het bleek nu dat door onvoorzigtigheid van den Hofmeester, of onkunde om met wapens om te gaan, bij het pistool had geladen en de haan overgehaald, en dat, doordien de Boot zoo vol menschen was en wij digt op elkander moesten zitten, de haan van het pistool ergens is achter gehaakt en zoo moet afgegaan zijn. Verder bleek het dat het schot mij regt voor de borst is gepasseerd en hetzelve, dwars door den Heer HOEVENAAR zijn arm gaande, nog een Matroos, D. OTTO, dewelke achter den Heer HOEVENAAR zat, heeft geraakt, die ook doch zeer weinig alleen in het vleesch was gewond. Ik ijsde er van toen zulks bekend werd, want had ik God weet hoe weinig maar vooruit gezeten, had de kogel mij of in de borst of mijn linkerzijde gekomen, en het had met mij gedaan geweest; er is altijd een geluk bij een ongeluk zegt men wel, en ik beschouw zulks hier zoo. De Heer HOEVENAAR heeft veel gesouffreerd, maar zijn arm behouden, en ik ben daardoor bewaard gebleven voor mij en de mijnen. Den 20 Julij 's nachts ten 2 ure kwamen beide Heeren van de N. H. M., SANTBERGEN en VAN WEST, bij ons, welke zeer veel deel in ons ongeluk namen, en dadelijk hun huis en goed en alle adsistentie aanboden, dat natuurlijk door ons werd aangenomen. Zij waren op het gerucht van de inlanders, dat er

een schip op strand zat, en te gelijkertijd door de brief, door mij aan den Heer LANGE geschreven, en het berigt van mijnen Stuurmans-Leerling J. VAN STREIJEN insgelijks naar dezen uithoek gekomen; het deed mij veel pleizier deze jongeling zoo goed te regt was gekomen en ik hem terug zag. Zij konden door het lage water niet eerder bij ons komen, daar de rivier naar hun etablissement niet anders dan met hoog water bevaarbaar was. Ik vernam van deze Heeren hetzelfde als voren omschreven, mij door den Heer LANGE medegedeeld, en dat de Gouvernements-Commissaris voor *Baly*, de Heer HUSKUS KOOPMAN, alhier was, om met de Vorsten te onderhandelen; ik verzocht hunne adsistentie en invloed om het rooven en stelen, indien wij nog iets bergen konden van het schip, aan de inlanders te beletten, waar voor, zij mij zeiden, zooveel als in hun vermogen was zouden zorgen, doch dat zij er ook al niet veel aan konden doen, daar dit een vrij land was en nog onder geene Mogendheid stond. Kapitein BOUWMEESTER had reeds des namiddags toen ZEd. zag dat het een Hollandsch schip was, dadelijk aan den Commissaris HUSKUS KOOPMAN geschreven, en zijne adsistentie ingeroepen bij den Vorst KASSIMAN, alwaar ZEd. tegenwoordig was. Al wat deze menschlievende menschen dus voor ons ongelukkigen doen konden, stelden zij in het werk, de behandeling door hun allen, geene uitgezonderd, die wij genoten, was

groot, en zal door mij nooit vergeten worden, zelfs van den Javaan NORE, een bediende van den Heer LANGE; ik zal hun altijd met dankbaarheid herinneren. Aangenaam was het voor mij in Kapt. BOUWMEESTER een oude vriend te vinden, die ik sedert jaren al gekend had, alsmede in den Heer VAN WEST; wat is het een genoegen oude vrienden te ontmoeten vooral als men in zulke moeijelijke omstandigheden zich bevindt, het schijnt altijd eenige verzachting aan te brengen. Men kan wel denken er geen slaap in onze oogen kwam, en wij ons lot zaten te overdenken, verlangende naar den dageraad, om te zien naar ons schip te gaan en eenige goederen, indien het mogelijk was, te redden.

Wij waren gedurende den nacht van een aantal inlanders omringd, waaronder meergenoemde oude moordzuchtige Radja of Prins KATOET met zijn gevolg, (ik vergeet die oude schurk met zijn bandietengezigt nooit) welke niet anders deeden dan vragen, of het schip geen opium, goud, zilver of Spaansche matten had geladen? en als ze dan antwoorden, neen: niet als ijzerwerken, om suiker te maken, begonnen met hunne schurkachtige gezigten te lagchen, wilden zulks niet gelooven, en zeiden zoo een groote Praauw-Loud (zeeschip) moest veel waarde in zich bevatten. Zij waren zeer brutaal, keken ons regt in het gezigt, en bevoelden en betasten ons, waar wij reeds uit konden bemerken, indien meer-

genoemde Heeren niet daar waren geweest, het voor ons niet goed was afgeloopen; er werd ons zelfs nog door die Heeren gerecommandeerd, als ons iets door hen ontnomen werd, ons niet tegen hen te verzetten of met geweld terug te vorderen, maar hen in Gods naam hun gang te laten gaan, want zij zouden (het is haast ongelooflijk) koelbloedig hun kris nemen en ons vermoorden.

Intusschen verliep de tijd en de liefderijke dageraad kwam aan; men kwam overeen dat de Heer VAN WEST bij mij aan strand zoude blijven, en de overige Heeren met de 19 passagiers, mijn Doctor en twee zieke matrozen, naar het Etablissement der N. H. M. zouden gaan, om hen te adsisteren en daarna terug te komen. De Dames en Kinderen, en wij allen, waren ontzettend vermoeid; verversching of te eten was hier niets dan drooge rijst met zout en water, zoodat wij allen hartelijk naar iets verlangden om ons wat te versterken. Aldus gingen zij 's morgens ten 7 ure op reis met verscheiden inlandsche praauwtjes, mijn giek en de sloep van Kapitein BOUWMEESTER, welke ZEd. over land daar heen had laten brengen, en wij maakten gereedheid om met de boot en sloep naar het schip te gaan tegen hoog water; doch ik bevond mij niet in staat mede te gaan, door den slag dien ik, van boord gaande, tegen mijn regterzijde had gekregen, waarvan ik eerst niets gevoeld had, doch nu, eenigen tijd gezeten hebbende, was ik zeer stijf

en deed mijn zijde en been veel pijn, het was nog al harder aangekomen dan ik gedacht had. Mijne stuurlieden gingen dus met de equipage in de boot en sloep naar boord, en ik bleef met den Heer VAN WEST en vier kleine jongens (die toch niets uitvoeren konden) gewapend op strand. De branding liep nog zeer hevig, doch het gelukte hen om aan boord te komen, en bevonden dat het water reeds in het tusschendeks stond en achter in de kerk en kajuit; door dat het schip van achteren was neergezakt en over bakboordszijde was gevallen, stonden de hutten aan dien kant vol water en dreef het goed door elkander heen; zij redden nog eenige kleedingstukken, zoo van passagiers als equipage, en keerden daarmede naar land, doch hadden naauwelijks het schip verlaten of zagen de inlanders door de branding heen naar boord zwemmen, dewelke met hun rooverij een aanvang maakten. Aan wal op *Tanjing Benoix* komende, liet ik hen dadelijk de rivier op varen, en de geredde goederen, voor veiligheid, naar het Etablissement der N. H. M. brengen. Met het vallende water kon de groote boot niet terug komen, hetwelk met de sloep en giek gelukte; gingen nog eens met deze beide vaartuigen naar boord, en aldaar komende, met veel moeite, zagen wij tot onze groote verwondering alles, kisten, kasten, koffers, bedden en eene menigte voorname kostbare goederen, door de inlanders aan stukken gesneden, kapotgeslagen en vernield, en voor onze

eigen oogen werd geroofd en gestolen, waartegen wij ter behoud van ons leven niets konden doen, zoodat er hoegenaamd van de huishoudelijke inventaris, passagiersgoederen, of die der equipage iets meer te vinden was; hadden nog een en andere kleinigheden gevonden, welke ongeschonden waren, en voornamelijk eenige provisie. Wij konden aan wal niets krijgen en hadden nog geen aanvoer van eetwaren ontvangen, ook leverde *Baly* niet veel op, zoodat de Europeanen, die aldaar woonden, hunne meeste provisiën van *Java* moesten laten komen, en nu wij daar met zoo veel menschen aan kwamen, was daar ook niet te veel, alleen rijst was er in overvloed en kippen en varkens zeer schaarsch, het was ons dus aangenaam wat boter, beschuit en eenige provisiën in blik uit het schip gekregen te hebben, dan dit was ook maar voor een paar dagen, alles zat reeds onder water, zelfs de beschuit die wij nu hadden was al doorweekt van zout water. Dien dag is er verder niets aanmerkenswaardig gepasseerd, dan dat de boot des nachts ten 12 ure bij ons van *Cotta* kwam.

Den 21 Julij waren wij voornemens, 's morgens ten 5 ure, met de Boot, Sloep en Giek naar boord te gaan, hetwelk ons met beide laatsten gelukte, doch door de hooge Zee en branding, konden wij de groote Boot niet aan boord krijgen, welke terug moest gaan; wij beladen als toen de Sloep en Giek met eenige

ligte zeilen. Vele inlanders waren gelijktijdig aanboord, en gingen gedurig met hunne plundering voort, kapten de patentglazen uit het dek, en ruineerden alles met hunne klebangs wat zij met hunne handen niet konden ten uitvoer brengen, het was voor ons een ijsselijkheid om aan te zien, en toch moesten wij hen hunnen gang laten gaan, om secuur van ons leven te zijn. Wij bleven met eenigen der Equipage aan boord, om de nieuwe zeilen met laag water op te halen en zonden alstoen Giek en Sloep aan land; in dien tusschentijd kwam de Schooner *Venus*, van den Heer LANGE, welke ZEd. ons voor adsistentie beloofd had te zullen zenden, digt bij ons Schip ten anker, gevoerd wordende door Kapitein CAMPBELL, welke dadelijk met zijn Sloep aan boord kwam, en wien eenige van de opgehaalde zeilen mede gaven, welke ZEd. dadelijk aan boord der Schooner bragt. Inmiddels kwam onze Boot, Sloep en Giek aan boord, wij beladen de drie vaartuigen, en gingen gezamenlijk naar de schooner, om het geborgene daar in te laden, waren voornemens dien middag nog een togt met alle drie de vaartuigen te doen, doch konden door de branding ons doel niet bereiken, en alleen maar met de Sloep aan boord komen, waarin wij nog gaauw eenige kleinigheden laadden, er mede naar de Schooner voeren, en dezelven losten. Er bleef nu een gedeelte der Equipage met de Boot aan boord der Schooner om den volgenden morgen vroeg weder aan boord te gaan; de overigen gingen aan

wal om voor het aldaar liggende goed te waken, en staken des avonds 8 ure de wacht op.

Des nachts ten 11 ure werden wij gewekt door een RADJA of Prins, welke ons zeide, dat hij het het geredde goed in beslag nam, op aanzegging des Vorsten, en vernamen verder dat de Vorst KASSIMAN PAMATJOETAN het daar gestrande Schip en goed als zijn eigendom, volgens hunne Wet, verklaarde; waarop wij den dag afwachten, tot dat de meergenoemde Heeren bij ons waren, doordien de Radja gezegd had in den morgen terug te zullen komen.

Den 22 Julij 'smorgens werd er beraadslaging gehouden, waarin bovengenoemde Radja op order van den Vorst verklaarde, het Schip en goed zijn eigendom was, en hij zich alles wat op zijn strand kwam, zelfs (indien hij het wilde) de menschen, volgens hun Wet konde toeeigenen; evenwel werd er verkregen door den Heer SANTBERGEN, dat wij het geredde goed mogten behouden, mits de Radja het moest zien en er nota van nemen, zoo als dadelijk gebeurde, waarop de Heer SANTBERGEN, van dit alles een schriftelijk bewijs van den Radja vroeg, en zich daarmede naar den Vorst KASSIMAN begaf, om verlof tot doorvoer van voormelde geredde goederen te verzoeken. In dien tusschentijd kwam de Schooner bij ons, om, volgens afspraak, hetgeen zich aldaar aan boord bevond aan land te lossen, om zulks naar meergenoemd Etablissement der N. H. M. te *Cotta* te vervoeren, het-

welk natuurlijk ook door den Radja geweigerd werd, die de goederen liet lossen om er alleen nota van te nemen.

Den 23 Julij wachteden wij den Heer SANTBERGEN af met het rapport van den Vorst, ZEd. kwam namiddags ten een ure bij ons, en melde ons wij met onze bezigheden voort konden varen, beladen dien ten gevolge weder de Schooner met het aan wal zijnde goed, en zonden de Sloep aan boord, om weder een aanvang met het nog te reddene goed te maken, doch waren daarmede pas bezig, of er werd ons bevolen er geen manschappen op verbeurte van hun leven meer aan boord mogten gaan, en ons alleen het geredde goed werd toegestaan, waarop de Heer SANTBERGEN weder naar den Vorst ging, om ter mijner verantwoording daar een schriftelijk bewijs van te verzoeken. De Sloep kwam terug, en had nog een paar zeilen mede genomen, en moesten geduld hebben tot den volgenden dag.

Den 24 Julij 's middags kwam de Heer SANTBERGEN terug, met het schriftelijk bewijs van den Vorst dat ZEd. niet veroorloofde er eenige natie meerder aan boord van het Schip mogt gaan, en bij overtreding, zijne wetten te duchten hadden, en zulks met den dood zouden boeten; waarop ik bij algemeene Scheepsraad besloot het schip geheel te verlaten. Een gedeelte der Equipage zoude met de Giek en Sloep naar *Cotta* opvaren, en de rest met de Schooner om

de punt van *Baly* zeilen, daar eene reede was genaamd *Pantie Barrat*, en waar de Schooner *Mercurius* van Kapt. BOUWMEESTER lag, om daar de goederen in te laden, en wierd er goedgevonden om met voornoemde Schooner *Mercurius*, Kapitein BOUWMEESTER, met eenige Passagiers, (daar Mevrouw LUCASSEN niet meer vervoerd kon worden) en ik met mijne Equipage naar *Sourabaia* te vertrekken. Ik ging dus met den Heer SANTBERGEN en eenige mijner Equipage naar *Cotta*, waar wij 's avonds afgemat en vermoeid aankwamen; ik vond daar allen in de beste gezondheid, doch in eene beklagenswaardige omstandigheid, en daar wij allen in waren, niet alleen ons Schip verloren te hebben, maar ook van alles ontroofd en ontstolen. Het was nu voor het eerst in de 5 etmalen dat ik mij ter ruste konde leggen, dan door vermoeidheid konde geen slaap mijne oogen sluiten, ik was te vol gedachten over het gebeurde, en verlangde om maar van *Baly* af te komen, de nacht verliep voor mij zeer onaangenaam, en ik was blijde den dag weer aan den Hemel was.

Den 25 Julij kregen wij tijding er een schriftelijk bewijs aan boord van de Schooner *Venus* door den Vorst was gezonden, dat dezelve met de goederen niet mogt vertrekken en hij daar beslag op lag, waar op ik mijne geheele Equipage naar *Cotta* liet komen, en met den Heer SANTBERGEN overeenkwam, om den volgenden dag met de Schooner *Mercurius*

maar dadelijk met mijne Equipage en eenige Passagiers naar *Sourabaia* te vertrekken. Er was hier een Engelsche Brik, welke ik gepasseerde jaar in *Ramsgate* had ontmoet, wien ik een brief mede gaf, over *London* naar *Holland*, waarin het ongeluk mij overkomen aan mijne Reeders en Familie meldde.

Den 26 Julij 's avonds 6 ure gingen wij aan boord bij Kapitein BOUWMEESTER, en gingen dadelijk onder zeil, op *Baly*, bij de Heeren van de Maatschappij, latende de Heer en Mevrouw LUCASSEN, de Gouvernante Juff. J. VAN DER MEER MOHR, de Heer HOEVENAAR, mijn Doctor, twee van de Fransche Machinisten en de Javasche meid, en kwamen den 29 Julij allen wel en gezond, naar omstandigheden, te *Sourabaia* aan. Alhier wist men van het mij overgekomen ongeluk nog niets, dus kan men denken welk eene omstandigheid dit veroorzaakte, vooral bij den Resident PIETERMAAT, die de vader van den Heer LUCASSEN zijn vrouw was; na ZEd. alles verteld te hebben en ZEd. verzekerd te hebben van ZEd. Familie aller welstand, gingen wij de kinderen en de overigen van boord halen, en bragten dien bij ZEd. aan huis, de deelneming in ons ongeluk was groot. Toen de eerste opschudding voorbij was, vroeg ik ZEd. of er geene mogelijkheid was om door oorlogsvaartuigen adsistentie naar *Baly* te zenden, ten einde hetgene wat er geborgen, en misschien nog te bergen was, en het door de Bali- en Bouginezen ge-

stolene te sauveren, daar wij meest allen, zoo wel zijne familie als de geheele Equipage, van alles beroofd waren; ik zeide ZEd. dat zoodra ik mijne verklaring had gedaan ik dadelijk weer naar *Baly* retourneerde, ZEd. voorzag dadelijk met zijne hulp, zoo veel als in zijn vermogen was. Wij vervoegden ons bij den Overste der Marine RUMBALDO, om bij ZEd. naar adsistentie te vernemen, en troffen het, dat het toeval juist wilde, er order was gekomen er twee vaartuigen, zijnde de Korvet *Courier*, gecommandeerd door den Heer WILLINK, en de Schooner *Sylph*, gecommandeerd door den Heer SAUVAGE, om de Oost in de nabijheid van *Baly* moesten gaan kruisen, tegen de roovers, welke zich in menigte weer hadden laten zien. De Heer RUMBALDO verzocht voornoemde Heeren dus naar *Baly* te stevenen; de eerste was reeds onder zeil, en de tweede zoude den volgenden morgen vertrekken, ik kon hier niets meer aan doen, en vervoegde mij bij den Agent der N. H. M., den waardigen Heer J. GRANPRÉ MOLIÈRE, wien ik de geheele geschiedenis vertelde, die zeer met mijn ongeluk begaan was, en mij alle mogelijke adsistentie presenteerde, ik zeide ZEd. ik gaarne weder naar *Baly* wilde, zoo gaauw mijne verklaring was afgeloopen, waarop ZEd. mij de Schoner *Mercurius* geheel ten dienste gaf, en order liet geven, aan Kapt. BOUWMEESTER, hij zich gereed moest houden om zoodra ik klaar was, direct weer

naar *Baly* te stevenen, ik vond dit zeer vriendelijk, en betuigde ZEd. mijnen hartelijken dank. Tot mijn leedwezen moest ik van ZEd. vernemen dat mijn destinatie niet *Probolingo*, maar bepaald te *Tagal* was, dat aldaar de Suikerlanden, voor den Heer LUCASSEN reeds in gereedheid waren, en men hem reeds lang wachtende was, ik kan zeggen dit nieuws mij geheel ter neder sloeg, en nog meer onaangenaam maakte, het had dus voordeeliger geweest Straat *Sunda* in te loopen, en hadden met *Baly* niets te doen gehad, een Straat daar nog nooit een schip uit *Nederland* door was geexpedieerd; dan alles heeft zoo moeten zijn, die LUCASSEN heeft van het begin zijner onderneming af er ongelukkig mede geweest en het resultaat heeft zulks verder bewezen, en ik ben er de dupe door geworden, gelukkig ik bekend ben en genoeg voor oud zeeman te boek sta. Ik zal hier mijne ontmoeting bij mijne menigvuldige vrienden niet vermelden, en zeggen alleen, dat ik den 1 Augustus, na verklaring gedaan te hebben en mijne Equipage aan mijne Agenten WILSON BOYD & Co. opgedragen te hebben, om dezelve indien mogelijk hier en daar op onderscheidene schepen te plaatsen, mij weder met mijnen Opper-Stuurman A. ROCQUETTE en tweeden Stuurman W. FRAAY, aan boord der *Mercurius* inscheepte, en onder zeil gingen naar *Baly*.

Den 6 Augustus, 's middags arriveerden te *Ban-*

joewangie, alwaar ik den Heer HOEVENAAR vond in redelijke omstandigheden, ZEd. was in dien tusschentijd, door de Schooner *Sylph*, naar hier om betere verpleging en behandeling getransporteerd, te meer daar mijn Doctor op *Baly* niets had, en vernamen van ZEd. Mevrouw LUCASSEN, den zelfden avond van mijn vertrek, bevallen was van eene Dochter, en alles wel en goed was afgeloopen.

Den 7 Augustus gingen van *Banjoewangie* onder zeil; den 9den dito kwamen ter reede van *Pantie Barrat*, waar ik de hier voren genoemde oorlogsvaartuigen vond, de Schooner *Sijlph* lag er reeds en de Korvet *Courier* kwam er met ons; het deed mij genoegen hen beiden te zien, en dacht natuurlijk adsistentie van hen te krijgen. Aan land bij het Etablissement te *Cotta* komende, vond ik den Heer LUCASSEN, Mevrouw, de jong geborene en alle overigen in volmaakte welstand, ook ontmoette ik er tevens beide Commandanten van voornoemde vaartuigen, en vroeg hen, of zij niet naar het wrak gingen om adsistentie te verleenen, ten einde het rooven en plunderen, waarmede de Balinezen sedert mijn vertrek steeds voort waren gegaan, te beletten, waarop hun Ed. mij antwoordden, daartoe geen orders van den Schout-bij-Nacht LUCAS hadden, en zij buiten dien niet mogten gaan; zij gingen alleen op een kruistogt om de Oost, het was nog al veel zij hier waren, en de plaats was ook te gevaarlijk, waar het schip zat, om

er met hunne schepen heen te gaan en te onbekend; dit beurde mij niet op, en moest in Gods naam zien dat mijne, mijn equipagies, passagiersgoederen en vele kleine artikelen van het schip, de Balinezen voor mijn eigen oogen te koop presenteerden en nog een enorme prijs voor vroegen. Dien zelfden avond vertrokken beide oorlogsvaartuigen naar *Banjowangie*, met de Schooner ging de Heer LUCASSEN, ZEds. vrouw en kind, de Gouvernante, de twee Franschen en de Javasche meid mede, (ik hield mijn Doctor bij mij), en lieten ons, zonder iets uitgevoerd te hebben, zonder adsistentie achter. Den 10 Augustus liet ik den Vorst KASSIMAN PAMATJOETAN berigt geven ik van *Java* was terug gekomen, en reclameerde mijn schip en goederen; waarop ZEd. mij bij expresse terug liet zeggen: Hij, Radja KASSIMAN, alles voor zijn eigendom verklaarde.

Den 11 Augustus ging ik naar strand om de overblijfselen van het wrak in oogenschouw te nemen, en bevond de masten er reeds uit waren en het schip geheel uit elkander was, zoo zelfs dat de ijzeren waterketels, uit het tusschendeks, aan strand gespoeld waren, zoodat er voor ons, zonder hulp, niets aan te doen was.

Den 12 Augustus maakten wij klarigheid om de geborgen goederen te verkoopen, die in de Schooner *Venus*, van den Heer LANGE, waren geweest, en welke door invloed van voornoemden Heer, na ons

vertrek, waren vrijgegeven, en de goederen opgeslagen in het pakhuis der N. H. M.; verzochten hiertoe permissie van den Vorst, hetwelk hij insgelijks weigerde, zoodat er voor mij niets over was dan onverrigter zake, en in armoede, naar *Sourabaya* terug te keeren, om zoo spoedig mogelijk naar *Europa* te kunnen vertrekken.

Den 13 Augustus, op mijn verzoek om toch alle mogelijke moeite te doen, ten einde het weinige wat er was te bekomen, verzocht ik den Heer SANTBERGEN en den Heer LANGE om nog eens in persoon naar den Vorst te gaan, of hij niet te bewegen was, en hem nogmaals vriendelijk te verzoeken die goederen te mogen verkoopen, uit hoofde wij geheel in armoede waren en alles verloren hadden, en onze eigen goederen door de Bali- en Bouginezen ons ontstolen waren, en dat wij door de gelden van dien verkoop in staat zouden gesteld wezen om ons te kleeden, en naar ons vaderland te kunnen vertrekken, hetwelk die Heeren met genoegen deden, en met veel praten en moeite zulks verkregen, zeggende de Vorst hij dan medelijden met ons zoude hebben en den verkoop toestond, verbeeldende hij zich hiermede een groote dienst te doen aan ons Gouvernement.

Den 14 Augustus verkocht ik dus dadelijk het weinige wat er gered was, uit hoofde ik bang was er weer contra-order zoude komen.

Den 15 Augustus was ik van alles klaar, om deze voor mij onaangename* plaats te verlaten, waar ik hartelijk naar verlangde, dan door zaken, de N. H. M. betreffende, werd zulks verhinderd tot den 23 Augustus.

In dien tusschentijd kwam er een groot oproer, onder de Balinezen, veroorzaakt door een Chinees, in dienst van den Heer LANGE, welke een van de inlanders eenen slag had toegebragt, doch van weinig beteekenis. Dit oproer liep zoo ver dat zij den Chinees opeischten en wilden vermoorden, daar hun Wet van strafoefening niet is dan dood en leven, doch de Heer LANGE wilde den Chinees niet uitleveren, waarop zij zijn Etablissement wilden in den brand steken, en dit gebeurd zijnde had het Etablissement der N. H. M., daar in de nabijheid zijnde, niet bevrijd gebleven, en wij allen of vermoord of verbrand geworden, of stellig stond ons eene plundering te wachten, daar dat volk alleen op uit is en hun grootste doel in bestaat; dan door tegenwoordigheid van geest, en sedert zes jaren onder dit volk verkeerd hebbende, gelukte het den Heer LANGE, zulks voor dat oogenblik te stuiten. Zoo waren wij daar gedurende vier dagen, in eene alleronaangenaamste omstandigheid, ons leven niet zeker, nacht en dag gewapend, en stormladders geplaatst, welke dienstig waren om de daken, die van *Atap* zijn, (net als de rieten daken bij ons op de boerenwoningen) als de Balinezen de hoel in den

brand wilden steken, er af te werpen, tot dat het den Heer LANGE gelukte met hun in onderhandeling te treden, en den Chinees vrijkocht, voor *f* 200 en vier bollen opium. Zoo ziet men hoe deze menschen nog ongeciviliseerd zijn, en voor een kleinigheid 's menschen leven vorderen, zoo bestaat het onder hen zelfs, hoe moeten ze dan niet tegen de Blanken zijn? Het nut van op het Eiland *Baly* een etablissement van wege de N. H. M. te hebben kan ik niet beoordeelen, doch wel dat noch deze inrigting noch het Gouvernement door de Vorsten van dit Eiland met eerbied en achting worden behandeld. Ik geloof dan ook niet de Gouvernements Commissaris, de Heer HUSKUS KOOPMAN, juist ten tijde van mijn ongeluk op *Baly*, die van *Java* gezonden was om te onderhandelen met de Vorsten, vele vorderingen heeft gemaakt, ten minste ik heb er niets van vernomen, en het blijkt dat ZEd. geene invloed gehad heeft, anders moest de behandeling door den Vorst KASSIMAN, jegens mij en mijne ongelukkige lotgenooten, inschikkelijker geweest zijn. Volgens zeggen der Heeren aldaar geëtablisseerd, worden zij aan het Hof van den Vorst met eene soort van minachting behandeld, zelfs toen de Heer HUSKUS KOOPMAN, als Afgezant en Commissaris van het Gouvernement, met zijn gevolg in groot tenu daar kwam en zich liet aanmelden, waarvan de Vorst voorloopig verwittigd was, kwam er niet eens een bediende om hunne paarden vast te houden, maar konden dit zelfs doen

en die aan een boom vastmaken, zij stonden wel een uur in de brandende zon eer Zijne Majesteit te spreken was, eindelijk kwam hij voor, meest nakend, en liet hun plat op den grond zitten onder een pandoppe of afdak, en zette zich zelf op een Baukje, dat zooveel beduidde als dat hij hooger was dan zij; dit mag nu 's lands gebruik wezen, maar ik vind er zeer weinig respect in. Het is te hopen en te verwachten het Gouvernement middelen in het werk zal stellen om dergelijke rooverijen en vernielingen, als de *Overijssel* te beurt vielen, te voorkomen. Dat ons Gouvernement er geene magt of gezag heeft is duidelijk, waarom anders, toen de beide vroeger genoemde Oorlogschepen er waren, de goederen in naam van het Gouvernement niet teruggevorderd, maar neen, niet eens daartoe eenige demarches gedaan; na eenige uren daar voor anker geweest te zijn, vertrokken de genoemde Schepen.

Welligt zal men de vraag doen, hoe houdt de Heer LANGE het daar uit? dit is heel spoedig op te lossen, reeds sedert jaren op *Lombok* en *Baly* handel gedreven hebbende, zelf met hen oorlog gevoerd, hunne taal magtig, hun karakter innerlijk kennende, hij, aan het hoofd van de Balinezen tegen de Lombokkers oorlog gevoerd, hebben zij zeer veel achting voor hem, en kan ZEd. zeer veel gedaan krijgen; alles wat ook handel is, komt bij hem, spreekt van geene onderhandelingen met den Vorst zoo als wij,

en vraagt hij iets wordt het hem zeldzaam geweigerd, daar ons zelfs geweigerd is om aan strand een vlaggestok op te rigten; door zijn grootste invloed, heb ik ook de geredde goederen vrij gekregen, wie zoude het wagen zoo als ZEd., indien zijn invloed niet zeer groot was, om tegen duizende Balinezen op te staan, tijdens zij den Chinees van hem wilden hebben, en hij hem maar stellig niet wilde uitleveren, en de man zijn leven sauveerde, de Heeren van de N. H. M. moet men daar zelve over hooren, zij zijn bij hem niets. Onvermeld mag ik niet laten het mij bevreemdde, te meer ik Gouvernementsgoederen aan boord der *Overijssel* had, de Heer HUSKUS KOOPMAN mijne schriftelijke aanvrage aan ZEd., om bij den Vorst adsistentie te verzoeken, onbeantwoord liet, en vertrok zonder naar iets bij mij te informeren of naar om te zien.

Den 23 Augustus, 's middags ten 5 ure, ging ik aan boord van de *Mercurius*, met mijnen eerste, tweede Stuurman en Doctor, ten 6 ure gingen wij onder zeil, en arriveerden den volgenden morgen 24 Augustus te *Banjoewangie*, waar wij de Schooner *Sylph* vonden liggen, welke weer terug van *Sourabaija* was gekomen om alhier op roovers te kruissen, dewelke zoo wij van hen vernamen, zich in deze vaarwaters druk lieten zien, en reeds een civiele kruispraauw hadden uitgeroofd en de menschen vermoord, alsmede dat de civiele Schooner *Doris*, Kapitein HEDRIK,

met hen had slaags geweest, doch ook deerlijk door hen was gehavend en verpligt was geweest om de roovers te ontvlugten; voornoemde Schooner lag insgelijks hier ter reede, en zoude onder konvooi der Schooner *Sylph* naar *Sourabaija* gebragt worden om te repareeren. Dit berigt vernemende en dien zelfden weg uitmoetende, zoo dacht Kapitein BOUWMEESTER het onverantwoordelijk (daar toch beide Schooners binnen een paar dagen klaar waren om naar *Sourabaija* te gaan) om alleen te vertrekken, en resolveerde alhier zoo lang te vertoeven, om dan met ons drieën onder konvooi te zeilen.

Den 26 Augustus, 's middags ten 1 uur, gingen van *Banjoewangie* gezamenlijk onder zeil, liepen door het naauw van Straat *Baly*, langs de kust van *Java*, digt rond Kaap *Sandano*, alwaar voornoemde roovers zich het meeste ophielden om dezelven op te zoeken, zeilden zeer digt bij het land langs en ontdekten drie ten anker liggende civiele kruispraauwen, welke ons berigt gaven er tegenwoordig aldaar geene roovers waren, dat ze hunnen koers verder om de oost hadden gesteld. Wij vervolgden onze reis en onze Compagnons gingen 's avonds op de hoogte van *Pamanoekan* ten anker.

Den 29 Augustus, 's nachts ten 1 uur, arriveerden wij, zonder iets ontmoet te hebben, in welstand ter reede van *Sourabaija*, en ging ik 's morgens met mijne Stuurlieden en Doctor aan land, vervoegde mij

aan de N. H. M., bij den Heer GRANPRÉ MOLIÉRE, en betuigde ZEd. mijnen vriendelijken dank voor de genotene vriendschap aan mij bewezen. Ik informeerde naar het arrivement mijner vrienden LAMMERTS en ENGELENBURG, om met een van hen naar het vaderland te retourneren, en vernam mijn vriend LAMMERTS reeds naar *Passaroeang* was om te laden, en hij met 14 dagen à 3 weken klaar kon zijn om de terugreis aan te nemen. Dit deed mij veel pleizier, daar ik tegen dien tijd zoo wat klaar kon zijn, ik ging dus in persoon naar *Passaroeang*, en sprak met ZEd. af, ik met mijne drie Stuurlieden als Passagiers met hem mede zoude varen, en retourneerde naar *Sourabaija*, om mijne zaken in orde te brengen. Mijne Equipage was reeds op onderscheidene schepen geplaatst en de meesten reeds vertrokken. Kapt. ENGELENBURG met de *Oost-Indiën* was nog niet gearriveerd, en Kapt. WENTE met de *Lucia Maria*, mede voor ons Kantoor, kwam in den tusschentijd dat ik mij hier bevond aan, deze had het ongeluk gehad van in de Hoofden van het Engelsch Kanaal, overzeild te zijn geworden door eene Fransche Schooner, dat hem genoodzaakt had in *Portsmouth* in te loopen om te repareeren en zoude waarschijnlijk daarom hier nog moeten kielen, dat was nu twee schepen voor een huis, en Kapt. ENGELENBURG maakte al eene zeer lange reis, hoe zoude het daar nog mede afloopen? Intusschen maakte ik mijne

zaken klaar, en kreeg een brief van Kapt. LAMMERTS, dat ZEd. den 18 September zoude zeilen, over *Batavia* naar *Amsterdam*. Mijn Doctor, J. JONKER, had inmiddels gelegenheid gekregen, door den Resident BOERS te *Rembang*, om op *Java* te blijven, en werd hem door dien Heer een zeer aannemelijk aanbod gedaan om als Doctor in die Residentie te practiseren, hetwelk ik hem aanraadde te doen, te meer daar hij jong en een eenloopend mensch was, nu alles had verloren, en in *Europa* komende van begin af alles weer op moest winnen, en hier dadelijk een matige verdienste had, en bij oppassendheid zijn fortuin op *Java* beter kon maken dan in *Holland*, of om als Scheepsdoctor te varen; hij resolveerde dus dit aan te nemen, en bleef op *Java*.

Den 17 September, 's morgens ten 6 ure, vertrok ik met mijnen Opperstuurman A. ROCQUETTE per postwagen naar *Passaroeang* (mijn tweede en derde waren reeds vroeger vertrokken) waar wij ten 11 ure aan kwamen, en ons des avonds inscheepten aan boord der *Johanna Catharina*, Kapitein S. LAMMERTS. Ik werd hier door den Kapitein, Opperstuurman J. S. BRODERSEN en tweeden Stuurman W. N. CRAP HELLINGMAN als een vader ontvangen, (beide stuurlieden hadden met mij reeds vroeger gevaren) zoo mede vriendschappelijk door den derden Stuurman, Doctor A. HENDRIKS en de overige scheepelingen; zij allen namen veel deel in mijn ongelukkig lot. Den 18

een brief van Kapt. Lamm
mber zoude zeilen, over
Mijn Doctor, J. Jonker,
gekregen, door den Res
op *Java* te blijven, en
een zeer aannemelijk a
in die Residentie te
aanraadde te doen, te
eenloopend mensch was,
Europa komende van
winnen, en hier dadelijk
bij oppassendheid zijn
maken dan in *Holland*
varen; bij resolveerde
ef op *Java*.
morgens ten 6 ure, ver
an A. Rocquette per
nijn tweede en derde
waar wij ten 11 ure
onds inscheepten aan b
Kapitein S. Lammerts,
tein, Opperstuurman J.
uurman W. N. Crap H
tvangen, (beide stuurlie
oeger gevaren) zoo
derden Stuurman, Doc
ge schepelingen; zij
ongelukkig lot. Den

September 's morgens gingen wij onder zeil, in compagnie met Kapitein M. Schou, het schip *Margaretha Johanna*, stuurden beoosten *Madura* om en kwamen den 28sten, 's nachts ten 1 ure, op de buitenreede van *Batavia* ten anker. 's Morgens vroeg gingen wij naar land en liet ik mijne papieren door het Gouvernement legaliseren, en was den 2 October hiermede klaar. Alhier vernam ik tot mijn leedwezen dat Kapitein Engelenburg, met de *Oost-Indiën*, in avarij was te *Rio Janeiro*, zoodat nu alle drie de schepen voor één kantoor deze reis zeer ongelukkig waren.

Eer ik nu verder ga en mijne reis van *Java* naar *Nederland* onderneme, keer ik nog eens terug naar *Baly*, om daarvan nog iets neer te stellen, mijnen omgang met en het karakter van den Heer Lucassen, en mijne vriendelijke ontmoeting en ontvangst op *Java* te melden. Ik moet voorloopig hier nog bij voegen, dat ik drie brieven mijner familie ontving, de laatste van 21 Mei j. l., waaruit ik tot mijn leedwezen vernam de gezondheid mijner lieve vrouw steeds achteruit ging, en zij zelfs destijds het huis niet meer kon verlaten, hetwelk zij mij zelf schreef; dit moest er nog bijkomen, om meerder verdriet en onaangename dagen te hebben; twee ongelukken had ik nu binnen een jaar met mijne schepen ondervonden, en het derde en grootste staat mij nog voor de deur. Ieder weldenkend mensch zal met mij beseffen, ik mij in een alleronaangenaamste en bedroefde positie bevond; er

behoort veel moed toe om zulke slagen te verduren, dan ik ben door God gesterkt geworden, en heb een groot geluk mogen genieten, van in al mijne moeijelijke omstandigheden eene redelijke gezondheid te behouden, dewelke ik hoop voortdurend mag zijn.

Zoo als gemeld treed ik nog even terug naar *Baly*, beginnende met den voor ons zoo ongelukkigen 19 Julij, en wel tot de eerste oogenblikken onzer stranding. Men kan zich verbeelden de verwarring ontzettend groot was, want eenige oogenblikken te voren was er geen ziel die eenig gevaar vermoedde, en, zoo als ik reeds heb vermeld, was een ieder bezig om zijne goederen te ontpakken, hetwelk alles met vreugde geschiedde; nu zoo op één oogenblik het schip stootende, vloog een ieder op dek, en op aller aangezigten was verbaasdheid en verwondering te lezen! Mevrouw LUCASSEN was omringd van de Dames en hare kinderen, doodsbleek en ontsteld zagen zij mij aan; de Heer LUCASSEN en BLOMMENSTEIN liepen als razenden op het dek en omsingelden mij, aanhoudend willende hebben dadelijk de sloep uit te zetten, zij vermeenden zeker hun laatste uur aanstaande was; er was op dat oogenblik geen gevaar, hetwelk ik hen zeide, dan er hielp niets aan. BLOMMENSTEIN, een jong mensch, zoo pas van school gekomen, kon ik zulks vergeven, dan deze kleinmoedigheid van een Kolonel, die drie orden op zijn borst droeg, had ik niet verwacht, te meer van een man

die vader was van eene zoo talrijke familie. Ik had gedurende de reis wel opgemerkt hij ontzettend bang en vreesachtig was, dan nu liep het wat ver; in plaats van zijne familie moed in te boezemen en op te beuren, sloeg hij hen, door zijn aangaan en jammeren, ter neder, waardoor ook mijne equipagie den moed liet zakken; mijne commando's werden niet gehoord, en den een liep hier en den andere daar. Ik was dus verpligt en werd gedwongen LUCASSEN met de zijnen, met de sloep, van boord te laten gaan, om order onder mijne equipagie te houden; hoe dit geschiedde is hier voren gemeld. Zijn nietig gedrag in de sloep is niet te beschrijven, hij commandeerde het volk dan hier heen dan daar heen te roeijen en schreeuwde onophoudelijk, tot dat eindelijk de stuurman hem presenteerde om hem op de bank te laten neerzetten, en hem waarschuwde zijn mond te houden; zelfs zoo bevreesd was hij, dat, toen ze reeds digt aan strand waren, en er een klein Bougineesch visschers-praauwtje bij hen kwam om hen den weg te wijzen, hij oogenblikkelijk in hetzelve sprong, zijne vrouw en kinderen verliet en in de sloep liet zitten, denkende hij veiliger in een uitgeholde boom, dan in een groote sloep was. Aan land op *Baly* was het dus niet beter; toen hij eerst ten huize van den Heer SANTBERGEN was durfde hij er zich niet weer buiten begeven; zoo liet hij dan ook mij, mijne stuurlieden en equipage maar op

strand achter, zag zelfs naar zijne eigene goederen, die hij zoo menigvuldig aan boord had, niet om. Zijne vrouw en kinderen waren toch veilig en hadden alle adsistentie, dus kon *hij* toch wel naar strand zijn gekomen, om naar zijne kostbare goederen om te zien, maar neen, dit durfde hij niet, zijn angst liep zelfs zoo ver, dat hij aan zijnen schoonvader den Resident PIETERMAAT, tijdens mijn eerste vertrek naar *Sourabaia*, had verzocht (doch niet gekregen) om een bataillon infanterie ter zijner bescherming; van daar ook dat hij uit benaauwdheid voor de roovers met Z. M. schooner *Sylph* naar *Sourabaia* ging; in de *Mercurius* was hij zeker niet vertrouwd.

Hij was zoo ondankbaar, dat voor het geene, dat nog al vrij wat waarde had en mijne stuurlieden en ik voor hem hadden geborgen en ons eigen er door verloren, toen wij het hem bragten, niet een dankje er voor kregen, maar wel de aanhoudende vragen is er niet meer? Ja, hij is zoo ver gegaan, dat hij mijne equipage beschuldigde van zijne goederen gestolen te hebben en hun buiten mijn weten, niettegenstaande ik het hem verscheidene malen had gepresenteerd, te *Sourabaia* door de Policie liet visiteeren, doch er werd niets bij hen gevonden, tot mijn groot genoegen; dit maakte mij alles onaangenaam, en zeide hem, dat ik natuurlijk mij dit aantrok en welke bewijzen hij hier voor had, waarop hij antwoorde: Ja er was zoo veel goed van hem gestolen, en dat konden zij even goed ge-

daan hebben als de Balinezen; dit is immers nu bewezen van niet, zeide ik, doch uit zijne ergdenkende oogen kon ik zien dat hij ons allen wantrouwde; ik had reeds woorden met hem gehad over geldelijke omstandigheden, waarmede ik hem vervolgde, zoodat wij zamen op geen goeden voet stonden. Ik had hem gezegd ik hem wel vinden zoude, en dat ik gedurende de reis zijn karakter reeds had geobserveerd; dat hij een interessant, gierig mensch was, die van een anders goedheid gaarne misbruik wilde maken, en in alle opzigten ondankbaar jegens mij en mijne schepelingen was; ik heb hem naderhand gedwongen mijne en mijn Patroons gelden te voldoen, en wilde verder met hem niets te doen hebben. Ik zoude een geheel boekdeel van zijn wantrouwen, inhaligheid en schijnheiligheid, waarmede, van achteren gezien, hij met mij en mijne stuurlieden gedurende de reis heeft omgegaan, vol kunnen schrijven; dan het zij genoeg te melden, dat een ieder die met hem in aanraking komt op zijn hoede is. De valsche en slechte behandeling Kapitein J. MARTENS aangedaan, is mij ten duidelijkste gebleken hij hiertoe zeer goed in staat was; hij is in alle opzigten ongelukkig geweest in zijne onderneming, er heeft geen zegen op gerust, en heeft ten laatste zijn verdiende loon gekregen; een van onze schepen moest hiervan het slagtoffer worden, en dat heeft mij ongelukkig moeten treffen.

Het Eiland *Baly* is van buiten zeer slecht bekend;

de ligging en plaatsing in de Kaarten, en de opgave van HORSBURGH Direction, alleronnaauwkeurigst, zelfs de nieuwste uitgave van Straat *Baly*, door den Heer J. SWART, kan men niet vertrouwen en laat zeer veel te wenschen over. Ik zal hier maar twee of drie punten aanhalen, welke ik zelf heb ondervonden, en waardoor het groote ongeluk mij is overkomen; eerstens bestaat er volgens opgave, een differend van 17 tot 38 minuten, zijnde gemiddeld 27½ minuut of 6¾ Duitsche mijlen, in lengte, aan de Noordwest Kaap van *Nieuw-Holland*, dat dezelve te Oostelijk gelegen is op de Kaart van NORRI, waar ik op zeilde; deze 6¾ mijlen overgebragt naar het Eiland *Baly* brengen mij juist ter plaatse, op een kaartje hetwelk ik op *Baly* verkreeg, waar ik mijn Schip heb verloren; de Zuidhoek van *Baly*, volgens de kaarten van NORRI op 115° 20′ aangewezen, ligt op 115° 1′. Ten tweede geeft HORSBURGH het Zuider inkomen van Straat *Baly* op 4 à 4½ Duitsche mijl wijd te zijn, zoo dat men natuurlijk zeer duidelijk van land tot land zoude kunnen zien; dit is geheel onwaar, het inkomen is, van de tafelpunt van *Baly* tot den Zuid Oosthoek van *Java*, ruim 7 Duitsche mijlen wijd, zoo dat men al een heel goed gezigt moet hebben om beide landen te gelijk te kunnen zien, hetwelk in de Zuidoost-Mousson, bij de dikke nevelachtige en heijige luchten, zeldzaam plaats vindt. En ten derde is niet de Zuidpunt van *Baly* een platte Tafelberg,

maar doet zich voor als een laag platvormig Schier-Eiland, zoo als het ook wezenlijk is, en hetwelk zich, van om de [illegible] komende en beoosten de straat zijnde, precies voordoet als de Zuid-Oosthoek van *Java*; en nader de bogt in zeilende, bij het Eiland *Serangan*, kompleet de *Goening Ikan* gelijkt. Hieruit kan genoeg het verlies van mijn Schip bewezen worden.

Van binnen is *Baly* in verscheidene districten of vorstendommen verdeeld, en heeft een Keizer, doch met wien zich de Koningen of Vorsten zeer weinig bemoeijen; daar onder zijn weder een massa Pangerangs of Prinsen en Dewas of Priesters, welke in hunne eigen Dorpen of Kampongs regeren, en meest altijd in onmin of oorlog met elkander zijn. Hunne wapens zijn lansen, krissen en klebangs of zwaarden, sommigen hebben ook schietgeweer, hetwelk zij veel op prijs stellen, vooral geweeren met vuursteenen. Zij zijn wantrouwend, arglistig, moord- en roofzuchtig, wel gebouwd, zoowel mannen als vrouwen, en grooter dan de Javaan. Hun kleur is donker bruin, zij hebben lang en zwart haar en zijn onzindelijk en vuil van aard, lui en traag, en leven van hun weinigje rijst en gedroogde visch. Hunne bezigheden zijn zeer gering, de nood moet hen eerst dwingen, eer zij aan het werk gaan, en kunnen zij voorloopig dan nog iets stelen laten zij het niet na, en komen dan naderhand met het gestolene, dat uw eigen goed is, weer om te

verkoopen. Hunne Godsdienst is die der Braminen en Mahomedanen, en hebben zelf de levendige, vrijwillige verbranding nog in gebruik, dat de Heeren van de N. H. M. daar zelf mede bijgewoond hebben, bij het sterven van een Vorst, dat een zijner vrouwen zich levendig, uit liefde voor hem liet verbranden. De opbrengst van het land is niets dan Rijst en Katoen, waaruit ook hun meeste handel bestaat, hetwelk zij ruilen tegen tripang, een soort van gedroogde visch, die de Bougineezen aanbrengen en opium waar zij op verzot zijn. De jaloezij onder hen, vooral jegens hunne vrouwen, is zeer sterk, zij zijn daardoor in staat om de geweldigste moord te doen, men is van zijnen dood zeker, als zij een haat tegen iemand opgevat hebben. Hunne wetten van strafoefening zijn niet anders dan leven en dood, hetwelk zij met eene onbeschrijfelijke koelbloedigheid ten uitvoer brengen. Men kan uit dit alles opmaken, in welke benarde positie wij, gedurende zes nachten en dagen, onder een aantal dezer ongeciviliseerde menschen hebben doorgebragt; daarbij dien grootsten moordenaar Radja KATOET, zoo ik heb beschreven, altijd aan en bij ons. Wij waren altijd gewapend, nooit uit onze kleederen, en hielden goede wacht; evenwel konden wij niet slapen, want waren altijd nacht en dag omringd van een aantal van die menschen, zoo dat wij op onze hoede moesten zijn, en hen nog vriendelijk behandelen, niettegenstaande zij voor onze

oogen alles wegstalen, zij keken ons vlak in het aangezigt en bespieden al ons doen en laten. Hun spraak, geluid en lach is kompleet der dieren gelijk, zeer wild en woest.

Ons voedsel, zoo als ik reeds heb vermeld, bestond meest uit drooge rijst, zout en water, en een enkele kip, somtijds een paar kleine vischjes; daar wij ongelukkiglijk uit ons Schip geen provisie meer konden bergen doordien dezelve alle onder water zaten. Ik verwonder mij altijd nog, dat wij allen zoo gezond zijn gebleven, meest gedurende dien tijd onder den blooten hemel verkeerd, 's daags in de brandende Zon, en 's nachts in een zware daauw, voor ons Europeanen zeer ongewoon, ik moet zulks alleen toeschrijven, doordien wij altijd in eene sterke beweging zijn geweest. Moede en afgemat waren wij blijde toen wij van strand gingen en eenige rust genoten aan het etablissement der N. H. M.; mijn been en zijde, waarmede ik tegen de puttingijzers aan was geslagen, herstelde zich ook spoedig.

De vriendelijke en menschlievende behandeling die wij en alle meergemelde Heeren op *Baly* genoten was groot, en kunnen wij onzen hartelijken dank niet genoeg voor betuigen; zoo mede bij onze aankomst te *Sourabaia* en *Batavia* was de deelneming door mijne vrienden en bekenden belangrijk, ik zal hun aller vriendschap nooit vergeten, en de oogenblikken hunner herinnering zullen mij altijd aangenaam zijn,

en mij duizendmaal aan hen verpligten. Mijn afscheid van hen allen was hartelijk, bij mijn vertrek naar het Vaderland, en God hoop ik, vergelde hen hunne goedheid met zijnen zegen; dat het hen welga is mijn dierbaarste wensch!

Zoo als hier voren vermeld was ik den 2 October te *Batavia* klaar, ging 's avonds met mijn vriend LAMMERTS naar boord, en den volgenden morgen den 3den, met zonsopgang onder zeil. Met ons vertrokken *de Amphitrite*, Kapitein J. K. DE JONG, en de *Margaretha Johanna*, Kapitein M. SCHOU. Den 5 kwamen wij zamen onder *Anjer*, gaven elkander wederkeerig brieven mede, en namen afscheid. Den 6 waren wij reeds met een gunstige zuidoosten wind zeilende buiten Straat *Sunda*. Onze Opper- en derde stuurman, benevens nog eenige der Equipage, werden na eenige dagen in zee geweest te zijn zwaar ziek; wij hadden het ongeluk eerstgenoemden, na eene kortstondige ziekte, tot ons aller leedwezen, den 22 October te verliezen. Wij vervolgden onze reis, met gedurig mooi weer, vrij voorspoedig, tot dat wij met 40 dagen de Kaap passeerden en de 51e dag, zijnde den 23 November, 's namiddags ons anker lieten vallen ter reede van *St. Helena*. Alhier werd ik met deelneming en alle vriendschap door den Heer S. SOLOMON ontvangen; wij vernamen er nog geen een van de schepen, met of voor ons gezeild, gearriveerd was; des avonds arriveerde Kapitein TEN HAM, en den vol-

genden dag de Kapiteins MARTENS, OLIE, CORBIERRE, DE BOER, STRUMPHLER, DETERING en DOORNIK, hadden alle lange reizen. Kapt. DOORNIK had zijne beide stuurlieden, bootsman en vier man verloren, waardoor mijn tweede stuurman W. FRAAIJ bij ZEd. over ging en weder in dienst kwam.

Den 25 November 's avonds gingen, na water en eenige provisiën ingenomen te hebben, weder onder zeil; Kapt. MARTENS, STRUMPHLER en TEN HAM met ons, dewelken bij het eiland *Assencion*, hetwelk wij den 2 December passeerden, achter uit het gezigt verloren hadden. Het was een pleizier te zien, wij alle schepen voorbij liepen, wij hadden nu sedert de Kaap 22 schepen voorbij gezeild.

Den 6 December waren wij de linie gepasseerd, en den 12 dito zeilden wij met een frissche koelte in de Noordoostpassaat.

Ik zal hier even afwijken van onze reis, daar weinig belangrijks in ligt opgesloten, en beschrijven mijn verblijf in het kort, met een paar woorden, aan boord. Zoo als reeds vroeger vermeld, werd ik door Kapt. LAMMERTS en zijne stuurlieden als een vader ontvangen, zij betoonden mij gedurende de reis hunne dankbaarheid, voor mijne pogingen tot hunne bevordering en de trap waar zij thans op stonden, hetwelk mij zeer aangenaam was te gevoelen, had dus ook aan die zijde een aangename reis, daardoor werden mijne verdrietige dagen en uren veel verkort en hadden een

aangename en genoegelijke harmonie onder elkander. Niettegenstaande waren mijne gedachten veeltijds afgetrokken, denkende aan mijne omstandigheden en vooral aan mijne lieve vrouw, kinderen en familie, met zorg den dag te gemoet ziende van mijne t'huis komst bij behouden reize. Innerlijk (alhoewel zij mij allen opbeurde zoo veel zij konden, en mij alle mogelijke vriendschap aandeden, waarvoor ik hen hartelijk dankbaar ben en altijd zal blijven) had ik vele zware gedachten, dat niet te verwonderen was, en zocht veeltijds verstrooijing in schrijven, lezen of iets scheepsaangelegenheden betreffende, hetwelk mij niet kwalijk werd genomen; zoo verliep mijnen tijd.

Het heeft mij moeijelijk gevallen deze beschrijving op papier te stellen, daar het mij zoo vele onaangename oogenblikken altijd te binnen bragt, het zal evenwel geloof ik mijne Familie en vrienden niet onaangenaam zijn dezelve te lezen, het is mij niet mogelijk mondelings alles te herhalen, daarom heb ik gedacht het best te zijn van mijne lotgevallen en ontmoetingen op deze reis een opstel te maken, en hun dit, alhoewel er aan de schrijftrant veel te wenschen overblijft, aan te bieden.

Mijne reis in het kort verder vervolgende, dezelve bleef vrij voorspoedig, wij passeerden den 25 December de westelijkste Eilanden *Corvo* en *Floris*, van de *Açores*, en waren den 1 Januarij 1842, noorden 4 mijl van de *Sorlings-Eilanden*, voor het Engelsche

gelijke harmonie onder elk
n mijne gedachten veeltijds
aan mijne omstandigheden
e vrouw, kinderen en
gemoet ziende van mijne
ize. Innerlijk (alhoewel
el zij konden, en mij alle
ddeden, waarvoor ik hen
altijd zal blijven) had ik
niet te verwonderen wa
jing in schrijven, lezen
betreffende, hetwelk mij
zoo verliep mijnen tijd.
lijk gevallen deze beschr
daar het mij zoo vele
tijd te binnen bragt, he
e Familie en vrienden
ze te lezen, het is mij
es te herhalen, daarom
ijn van mijne lotgevallen
reis een opstel te maken,
de schrijftrant veel te
bieden.

verder vervolgende; de
passeerden den 25 Decem
Corvo en *Floris*, van
1 Januarij 1842, noorde
landen, voor het Engelsch

Kanaal, zijnde juist 90 dagen van *Java*. Alhier ontmoetten wij de voor ons zoo gevreesde Ooste wind, hetwelk zeer jammer was, daar wij met een dag of drie te huis hadden kunnen zijn, waren verpligt om heen en weer te kruissen, dan eens met stijve, dan eens met gematigde bramzeilskoelte en felle koude, waardoor niet alleen wij allen zwaar verkouden, maar de Equipage ook gedeeltelijk ziek werd, hielden het in zee tot den 6 Januarij, wanneer wij zoo ver waren opgekruist, dat wij *Plymouths* haven onder lij hadden, en Kapitein LAMMERTS resolveerde, daar er nog geen verandering in den wind was te zien, aldaar binnen te loopen, en af te wachten hoe of de winter bij ons in het vaderland zoude zijn, liepen digt onder *Goudstaart* en kregen een Loods, dewelke ons des avonds 10 ure behouden in *Plymouths Sound* binnen bragt.

Zoo was ik dan, nog 5 dagen binnen de 9 maanden, hier in deze haven terug, waar ik het laatst met mijnen nieuw verloren bodem uitging, het is moeijelijk uit te drukken hoe mij zulks hinderde; ik was voor mij zelve zeer onaangenaam, waarbij nog mijne gedachten, hoe nader ik bij huis kwam: zoude mijn lieve vrouw nog leven? Ik leefde tusschen vrees en hoop, doch mijn voorgevoel zeide mij, ik mij voor het ergste moest voorbereiden.

Den 7 Januarij schreef ik eenige regels aan mijn Patroon, meldende mijn arrivement, en ZEd. verzoe-

kende mij per ommegaande geliefde te melden, hoe of het bij mij aan huis en verder bij mijne Familie en ZEd. was, dat ik eerst antwoord van ZEd. zoude afwachten, alvorens ik resolveerde om over land naar *Holland* te reizen, verzond dezen brief onder couvert aan de Heeren MOENS, DAUNCY & LATHAM te *London*, om dezelve spoedig geëxpedieerd te hebben.

Den 9 Januarij schreef ik weer aan mijne Familie en Patroon, en met huivering een paar regels aan mijne lieve Vrouw, in de stille hoop zij nog in leven zoude zijn, dan helaas! hiermede juist bezig zijnde, ontving ik een brief uit *London*, van den Zoon mijns Patroons, dewelke bij voorgenoemde Heeren MOENS, DAUNCY & LATHAM ten kantore was, die mij het voor mij allerdroevigste berigt mededeelde mijn geliefde Vrouw den 4 November A. P. was overleden. Hoe hard mij deze slag trof, niettegenstaande ik mij zulks dikwijls had voorgesteld, zal een ieder weldenkend mensch wel kunnen beseffen, en is voor mij niet mogelijk te beschrijven. De opeenstapeling van ongelukkige en bedroefde omstandigheden, gedurende de laatste 15 maanden welke ik heb doorgebragt, is groot en veel; ik ga er diep onder gebukt, en moet met verwondering mij zelve beschouwen, hoe gezond ik altijd er onder ben gebleven, waarvoor de goede God hartelijk danke, en Hem bidde om voortdurend hetzelfde te mogen genieten, om mijnen

nog moeijelijken weg verder te kunnen bewandelen. Ik sta hier bij stil, verzekerd zijnde de Lezer, met deelneming mijne droevige geschiedenis zal doorbladeren.

Ik resolveerde dus, nadat ik het verlies mijner geliefde vrouw vernomen had, dadelijk naar *Holland* over te steken, en vertrok des maandags den 10 Januarij, des middags ten 1 ure, in gezelschap van mijnen Opperstuurman, naar *Plymouth*, kwamen des avonds ten half zes ure te *Exeter*, van waar wij met de Postchais dadelijk vertrokken, met nog een Engelsche Kapitein, naar *Bridgewater*, om van daar met den Stoomwagen over *Bristol* naar *Londen* te gaan. Dan alweer een ongeluk stond mij te wachten: nadat wij p. m. 13 Eng. mijlen van *Exeter* waren, ging de luns van het voorste wiel van den wagen, waardoor het wiel er af liep en wij met de koets het onderste boven vielen, zoodat ik mijn geheele voorhoofd en regterhand bezeerde en onze Engelsche reiskameraad zijn regter arm, mijn stuurman kwam er zonder letsel af; gelukkig voor ons bleven de paarden stil staan, anders zoude het slecht afgeloopen hebben. De koets te herstellen was niet mogelijk, waardoor de koetsier een andar moest gaan halen, hetwelk zoo veel tijd nam, dat wij den Stoomwagen niet meer konden krijgen. Het was braaf koud en wij stonden midden op den weg, zochten hier en daar rond, en vonden een eind wegs eene kleine cottage of boerenwoning, waar wij

verzochten, tot zoo lang onze koetsier terug kwam, onder dak te mogen komen, hetwelk ons zeer vriendelijk werd toegestaan. Een paar uur daarna kwam onze koetsier met een ander rijtuig terug, waarmede wij onze reis vervolgden en gelukkig des nachts ten 2 ure te *Bridgewater* aan kwamen, vernachten aldaar en gingen den 11 Januarij, des morgens ten 8 ure, met den Stoomwagen naar *Bristol*, waar wij ten 9½ ure aan kwamen, moesten wachten tot 10 ure naar den Stoomwagen van de *Great Western Railway*, zoodat hier tijd was eenige ververschingen te gebruiken; ten 10 ure precies vertrokken wij met voornoemden Stoomwagen, en kwamen ten 4 ure 's namiddags aan de voorstad van *Londen*, namen aldaar een huurkoets en lieten ons naar het logement *de Spread Eagle* brengen, alwaar wij ten 5 ure aan kwamen. Des avonds sprak ik de Heeren Moens en Walen, de laatste de zoon van mijn Patroon, en vernam van Hun Ed. dat de Stoomboot den volgenden dag naar *Rotterdam* vertrok; vertoefden aldus den nacht in *Londen* en gingen den 12 Januarij, 's morgens ten 7 ure, aan boord der Stoomboot *Oceaan*, en kwamen den volgenden morgen, 13 dito, na alvorens 2½ uur in het ijs te hebben gezeten, te *Helvoetsluis*; débarqueerden en reden naar *den Briel*, waren gelukkig met het overvaren der *Maas* en *Oude Maas*, waren ten 2 ure te *Maassluis*, namen aldaar rijtuig naar *den Haag*, waar wij ten 5 ure arriveerden; gingen

ten 6 met de Diligence naar *Amsterdam*, alwaar wij des nachts eerst ten half twee ure, door de menigvuldig gevallen sneeuw en gladde wegen, aan kwamen, juist op den dag af een jaar dat ik deze stad had verlaten.

Ik ging dadelijk naar mijnen Broeder P. Blom; mijne droevige doch deelnemende ontmoetingen aldaar, zoowel als den volgenden dag en dagen bij mijne ouders, Patroon en menigvuldige Vrienden, waren groot. Mijn gevoel bij mijn aankomst in de stad, geen eigen haard te vinden, niet naar mijn eigen huis te kunnen gaan, mijne beide lieve kinderen om mij heen te zien, allen in de diepste rouw, dat zal ik met stilzwijgen voorbijgaan, want is mij niet mogelijk te beschrijven; en besluiten dus deze mijne droevige en onaangename lotgevallen, met den wensch, dat een ieder van zulke zware en drukkende rampen bevrijd moge blijven.

G. Blom.

ONPARTIJDIGE BESCHOUWING

VAN HET GESCHRIFT, GETITELD:

LOTGEVALLEN

OP MIJNE REIS NAAR

JAVA,

HET VERONGELUKKEN VAN HET FREGATSCHIP OVERIJSSEL,
NABIJ HET EILAND *BALI*, EN TERUGREIS
NAAR *NEDERLAND* MET HET FREGATSCHIP *JOHANNA*
CATHARINA, KAPITEIN *S. LAMMERTS*.

DOOR

G. BLOM.

1841 — groot 85 bladzijden.

« Begeef u niet onbedacht in pleitgeding, opdat gij misschien
« bij de uitkomst u niet weet te redden, wanneer uw
« partij u beschaamd doet staan.

« Bepleit uwe twistzaak met uw partij, maar breng
« eens anders geheim niet aan den dag; opdat hij, het
« hoorende, ook uwe schande niet openbare, en uwe
« smaadtaal tot u zelven wederkeere."

Spreuken Salomons XXV, vs. 8, 9 en 10.

In het onderwerpelijk geschrift beschrijft een koopvaardij-kapitein zeer uitvoerig de ongelukken, welke hij, binnen den tijd van eenige maanden, zoowel in maatschappelijke, als huisselijke betrekkingen, heeft ondervonden. Waarom ze door den druk ter kennis van het algemeen gebragt worden, is eene vraag, die ieder lezer verwacht, dadelijk en reeds op de eerste bladzijde beantwoord te zullen vinden, doch welke verwachting eerst op bladz. 80 wordt bevredigd, waar wij het volgende dienaangaande lezen:

«Het heeft mij moeijelijk gevallen deze be-«schrijving op papier te stellen, daar het mij «zoo vele onaangename oogenblikken altijd te «binnen bragt. Het zal evenwel, geloof ik, «*mijne familie en vrienden* niet onaangenaam

« zijn dezelve te lezen. Het is mij niet mogelijk « mondeling alles te herhalen; daarom heb ik « gedacht het best te zijn van mijne lotgevallen « en ontmoetingen op deze reis een opstel te « maken en *hun* dit, alhoewel er aan den schrijf- « trant veel te wenschen overblijft, aan te bieden."

Kapitein Blom schreef derhalve het verhaal zijner ongelukken uitsluitend voor zijne *familie en vrienden*. En het is dan ook wel te gelooven, dat deze in die ongelukken het meeste deel zullen genomen en den ongelukkige zelven van harte beklaagd hebben.

Maar waarom dan, vragen wij al aanstonds, dat verhaal *gedrukt*, en waarom hetzelve, na de uitgave, dadelijk rond gezonden aan Vorstelijke en andere hooge personaadjes in het Vaderland, die bij dat verhaal zeker even weinig belang hebben, als bij den schrijver zelven?

Bestond er misschien nog eene andere reden, dan die door den schrijver zelven opgegeven, voor het in druk uitgeven van dit Reisverhaal? Ja, zij bestond; en die reden moet nog al gewigtig, moet zelfs in het oog van den schrijver gewigtiger zijn, dan de bepaaldelijk door hem vermelde, daar hij ze zoo zorgvuldig verzwijgt. En welke die reden is, zal hij, die den inhoud van het onderwerpelijk geschrift aandachtig nagaat en overweegt, al zeer spoedig ontdekken;

want hoe listiglijk de schrijver ze tracht te verbloemen, door voor te geven, dat hij alleen voor *familie en vrienden* schreef, ook hier komt (om ons van een plat spreekwoord te bedienen) *de aap telkens uit den mouw*, en ontdekt men schier op elke bladzijde, dat het werkje niet zoo zeer *voor* en *ten behoeve* van *familie* en *vrienden*, maar wel bepaaldelijk *tegen anderen* geschreven is.

Het is vooral deze onedele bedoeling en strekking van het onderhavig geschrift, welke wij wenschten in het licht te stellen, opdat de argelooze lezer niet misleid worde, maar wete van welke soort de vruchten zijn, die hij dezen boom ziet dragen; opdat de ergerlijke taal, die daarin voorkomt, tot vernedering van den schrijver zelven, ernstig bestraft worde; en opdat hij eindelijk tot zijn eigen nut en verbetering leere, dat het zeer gewaagd is zijne gedachten, gewaarwordingen en handelingen aan het oordeel van het publiek te onderwerpen.

Onze tegenwoordige beschouwing is derhalve geenszins eene *beoordeeling* van den inhoud en de uitvoering van het werkje van kapitein Blom. Daartoe is hetzelve, naar het algemeen gevoelen, veel te onbeduidend. Zij is slechts eene aanwijzing van het beginsel, waaruit en waarom hetzelve door hem geschreven is, enkel en alleen met het doel, om ook in dit opzigt de waarheid

te ontdekken, anderen te waarschuwen en den schrijver zelven het nut der bedachtzaamheid te doen gevoelen.

Wij zullen, tot dat einde, *in de eerste plaats, met de eigen woorden* van den schrijver, een kort overzigt geven van zijne in dit werkje beschreven lotgevallen; uit welk verhaal deszelfs karakter en beginselen duidelijk zullen blijken, bij de beschouwing van welke wij alsdan in de *tweede plaats* zullen stilstaan; terwijl wij in de *derde plaats* zullen aantoonen de verregaande tegenstrijdigheden, ongerijmdheden en onbillijkheden in het werkje van den schrijver voorkomende, welke genoegzame stof zullen opleveren tot eenige toepasselijke opmerkingen, waarmede wij dit schrijven zullen besluiten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

I.

In de maand October 1840 lag het fregatschip *Overijssel*, voor rekening eener reederij onder administratie van den heer J. P. JANNETTE WALEN te *Amsterdam* gebouwd, in het Oosterdok aldaar gereed, ten einde met de eerste bevrachting, die door de Nederlandsche Handel-Maatschappij geschieden zoude, onder bevel van kapitein G. BLOM (den schrijver dezer *lotgevallen*) naar *Java* te stevenen *a*).

Deze was destijds met het fregatschip *Oost-Indiën*, aan dezelfde reederij behoorende, op zijne terugreize van *Batavia* naar het Vaderland, op welke hem het ongeluk overkwam, met voornoemden bodem, op het *Goodwinsand*, nabij de Engelsche kust, vast en aan den grond te geraken. Hij had echter het geluk zijn schip daar

a) Bladz. 1.

weder af te krijgen en, niettegenstaande *zwaar lek*, in *Ramsgate's* haven binnen te brengen *a*), van waar hij hetzelve, met behulp van een stoomboot, naar *Holland* geleidde, waar hij den 15 October 1840 in het *Nieuwe Diep* aankwam *b*). Dadelijk bij zijne aankomst werd hij met zijnen nieuwen bodem (de *Overijssel*) gefeliciteerd, en de *Oost-Indiën* aan zijn opperstuurman J. Engelenburg ter kommando overgegeven *c*). Hij vond echter zijne vrouw in een ongunstigen gezondheids-toestand, waarom hem de gedachte griefde van haar spoedig weder te zullen moeten verlaten, zoo als destijds gevreesd werd *d*); welke vrees echter weldra verdween, toen de Nederlandsche Handel-Maatschappij kort daarop tot het besluit kwam, om van 1 November 1840 tot en met Februarij 1841, geene schepen te bevrachten *e*). Kapitein Blom zag dus den aanstaanden winter, dien hij in den kring van zijne lieve vrouw en kinderen zou doorbrengen, met genoegen te gemoet. — In December besloot echter zijn patroon het schip *Overijssel* naar het *Nieuwe Diep* te laten brengen, om mogt de winter lang aanhouden, bij eene mogelijke bevrachting klaar te zijn *f*). Kapitein Blom bragt nu dat schip

a) Bladz. 1. *b*) Bladz. 2. *c*) Bladz. 2. *d*) Bladz. 2.
e) Bladz. 3. *f*) Bladz. 5.

naar het *Nieuwe Diep*, waar het den 12 December aankwam, en vertrok den volgenden dag weder naar *Amsterdam* *a*).

Dáár genoot hij thans een stil huiselijk leven *b*), dat echter van korten duur was, want zijn patroon deelde hem reeds den 23 December mede, dat de kolonel T. Lucassen hem had aangezocht om een vaartuig, om naar *Portsmouth* in *Engeland* te zeilen, ten einde uit het schip *Helena Christina* kapitein Martens, die aldaar in avarij lag, over te nemen twee suikermachines, welke de genoemde hoofd-officier, die van eene talrijke familie en eenige andere heeren en dames vergezeld was, naar *Java* wilde overbrengen *c*). Zijn patroon had daar veel zin in, omdat hij het kapitaal van den nieuwen bodem gaarne in verdiensten zag *d*), en hoezeer de schrijver zelf liever tot het voorjaar in den kring zijner familie zoude gebleven zijn, waren er echter twee omstandigheden, die deze onderneming ook voor hem wenschelijk maakten, waarvan de eene hem zelfs *eene groote voldoening* zoude verschaffen, en *waar zich eenige jaloezij inwikkelde* *e*). Die groote voldoening was voor kapitein Blom in de navolgende omstandigheid gelegen.

---

a) Bladz. 5. *b*) Bladz. 5. *c*) Bladz. 6. *d*) Bladz. 7. *e*) Bladz. 7.

De schrijver, destijds kapitein van de *Oost-Indiën*, had met den President van de factorij der Nederlandsche Handel-Maatschappij te *Batavia*, den heer L. M. F. Plate, ongenoegen gehad over het beladen van zijn schip. De heer Plate had dat aan de Directie te *Amsterdam* medegedeeld en over de *brutaliteit* van kapitein Blom geklaagd. Deze was deswege door Haar ter verantwoording geroepen, kreeg echter *volle satisfactie* met de verzekering, dat het hem noch zijne reeders nadeel doen zoude *a*); en het zoude dus (zoo herhaalt de schrijver) *voor mij eene groote satisfactie wezen, na bovengemelde onaangename woordewisselingen, de eerste met een nieuw schip op Java terug te zijn b*).

Hierdoor aangemoedigd zocht hij den kolonel Lucassen op, die met hem naar het *Nieuwe Diep* vertrok om het schip in oogenschouw te nemen, dat hem uitmuntend beviel; het contract werd tusschen de beide Heeren voor de (zoo als de schrijver zegt) *nietige som* van *f* 11,000 gesloten, en de *Overijssel* zou den 15 Januarij 1841 klaar zijn, om uit het *Nieuwe Diep* naar zee te gaan *c*). Zoo was dan de *Overijssel* bevracht. — Doch de lieve vrouw van kapitein Blom was daarover zeer mistroostig en aangedaan *d*),

a) Bladz. 7. *b*) Bladz. 8. *c*) Bladz. 8. *d*) Bladz. 8.

en hij zelf nader de onkosten berekenende, die voor het schip in Engeland en op de verdere reize naar *Java* zouden moeten besteed worden, gevoelde weldra *berouw, die bevrachting zoo sterk aangespoord te hebben a*). Dan *het was aangenomen en gecontractreerd b*) *en ik moet zeggen* (vervolgt de schrijver) *mijn eergevoel door de onaangenaamheden hierboven vermeld, was de grootste oorzaak, dat ik zoo veel moeite had gedaan om deze reis te krijgen c*). Nu echter zijne vrouw en zelfs zijn vader *d*) hem daarover anders hadden gesproken, werkte hij niet met lust; — doch het schip moest klaar zijn — « er was voor hem geen terugtreden aan, hij zou anders misschien in minachting bij zijne reeders geraakt zijn en niet alleen zijne broodwinning, maar ook de goede gedachten en het volle vertrouwen bij hen verloren hebben" *e*). Hij trachtte zijne vrouw te *troosten* door haar voor te houden, dat zijn *pligt* van hem vorderde, ten voordeele *van haar en hare kinderen* te zorgen *f*); doch zij (zeker wel wetende, dat haar gemaal's *eergevoel de grootste oorzaak was*, waarom hij zoo veel moeite gedaan had deze reis te krijgen) was daarmede niet te troosten *g*).

---

a) Bladz. 9. *b*) Bladz. 9. *c*) Bladz. 10. *d*) Bladz. 9.
e) Bladz. 10. *f*) Bladz. 10. *g*) Bladz. 10.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Den 13 Januarij 1841 vertrok kapitein Blom derhalve naar het *Nieuwe Diep a)*, waar hij des avonds aankwam *b)*. Den volgenden dag maakte hij het schip voor de uitreize klaar, en in den morgen van den 15 liet hij de zeilen bijzetten om in zee te steken. Doch onder zeil zijnde, kwam een Amerikaansche bark, bij het binnen zeilen, hem in den weg, waarvan hij avarij aan zijn tuigaadje kreeg, zoodat hij dien dag geen zee kon kiezen, en genoodzaakt was zijn anker te laten vallen, om de bekomen schade te herstellen *c)*.

« Dit was", zegt hij, « het eerste van de onge-« lukken, welke mij deze reis moesten overko-« men" *d)*.

Hij bleef nu met de *Overijssel* in het *Nieuwe Diep* tot den 31 Januarij. Het woei den morgen van dien dag een mooije oosten wind; hij besloot dus uit te varen, liet het schip door de stoomboot *Noord-Holland* uitslepen, en was reeds te één ure van dien dag behouden in zee *e)*.

Bedrukt en gevoelvol was zijn gemoed — het was of de *lust deze reis uit hem verdwenen was*, en *of hem een groot ongeluk moest overkomen f)*; hij begaf zich in de eenzaamheid, *liet daar zijne*

---

a) Bldz. 11. *b)* Bldz. 12. *c)* Bldz. 13. *d)* Bldz. 13. *e)* Bldz. 14. *f)* Bldz. 14.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

tranen derzelver vrijen loop, en vond zich daarna wat bemoedigd *a*).

Des namiddags te half vijf ure van den 3 februarij, kwam de *Overijssel* in de haven van *Portsmouth*, waar kapitein Blom den heer Lucassen met deszelfs familie ontmoette, door wien hij *zeer wel* werd ontvangen *b*).

Den 12 Februarij maakte hij een begin met het innemen der lading, en den 4 Maart waren alle machineriën en passagiers-goederen aan boord *c*).

Nu volgt onverhoeds van bldz. 18—20 (op eene slecht gekozen plaats) een hevigen uitval tegen den kolonel Lucassen (door wien hij bij zijne komst te *Portsmouth zeer wel* was ontvangen) over de *questie* (zoo als de schrijver het noemt) tusschen genoemden heer Lucassen en kapitein Martens; eene questie, waarvan hij echter bekent *alles niet naauwkeurig genoeg*, maar nogtans *dit* zeker te weten, dat de vreesachtigheid van den kolonel Lucassen (die NB. het schip van kapitein Martens had verlaten, omdat men in hetzelve, na een paar dagen het Vaderland verlaten te hebben, een zwaar lek ontdekte en daardoor verpligt is geweest naar *Portsmouth* te stevenen, waar de schrijver zelf (op bldz. 6) erkent, dat *hetzelve in*

---

a) Bldz. 15. *b*) Bldz. 17. *c*) Bldz. 18.

avarij lag), de voorname oorzaak daarvan geweest is. Wij zullen op dezen lagen uitval nader terug komen en verzoeken den Lezer bij voorraad dit gedeelte van het reisverhaal wel in gedachtenis te willen houden.

Tegen den avond van den 11 Maart ging kapitein Blom met de *Overijssel*, vergezeld van zijne passagiers en equipage, uit de haven van *Portsmouth* onder zeil en kwam te 7 ure in zee *a*). Den 14e daaraanvolgende wakkerde de oosten wind weder op, waarmede zij het kanaal uitliepen tot op de gronden van de Spaansche zee, waar de wind in het ZZW., ZW. en WZW. liep *b*) en in den avond van den 15 al meer en meer begon op te steken, eindelijk tot storm, die tot den 25 aanhield; en daar de barometer nog geene verandering teekende, besloot de kapitein naar *Plymouth* te zeilen, ten einde het tuigaadje, dat veel geleden had, te herstellen *c*).

De *Overijssel* kwam den 27 Maart in de zoo even genoemde Engelsche haven ten anker *d*). Daar werd deszelfs tuig in order gebragt en de noodige hoeveelheid water en provisiën ingenomen, doch door slecht weder en tegenwind was men genoodzaakt er tot den 11 April te verblijven. In den morgen van dien dag liet kapitein

a) Bldz. 21. *b*) Bldz. 21. *c*) Bldz. 22. *d*) Bldz. 22.

Blom de ankers weder ligten, zette de zeilen bij en stak in den voormiddag met de *Overijssel* in zee *a*).

Alles liet zich nu aanzien voor eene voorspoedige reis. Den 17 April passeerde men het eiland *Madera*, den 24 dito *Bona Vista*, een der *Kaap Verdische* eilanden; den 8 Mei de linie en den 8 Junij, met donder en bliksem, *de Kaap*. De gezondheid der equipage en passagiers, *benevens de harmonie onder elkander, was steeds wel b*).

Voorbij *de Kaap* ontmoette men veel stormweder en tegenwind tot men meer noordwaarts stevende, toen het weder gunstiger werd. Den 12 Julij zag kapitein Blom de NW. kaap van *Nieuw Holland* op p. m. 7 à 8 mijlen afstands, en zette van daar den koers naar straat *Bali* (zijnde zijne bestemming naar *Probolingo*). In den voormiddag van den 19 Julij ontdekte men land in het Noorden en WNW., zoodat men volgens het bestek regt die straat inliep *c*). De kapitein feliciteerde de passagiers met het blijde vooruitzigt van in den namiddag van denzelfden dag te *Banjoewangie* te zullen aankomen, en maakte nu met dezelve de noodige toebereidselen voor die aankomst *d*).

---

a) Bldz. 23 en 24. *b*) Bldz. 25. *c*) Bldz. 26. *d*) Bldz. 27.

Intusschen naderde men hoe langer hoe meer het land, ontmoette van tijd tot tijd sterke stroomraveling, doch vervolgde zeer gerust den genomen koers. De tweede stuurman W. Fraaij, die vroeger eens met kapitein Bolhuijs, voerende de *Decima*, van *Passaroeang* komende, straat *Bali* was uitgevaren, was intusschen naar de voormars-ra gegaan om uit te kijken; en zeide beneden komende: «kapitein, ik geloof, dat «dit straat *Bali niet* is", waarop kapitein Blom dadelijk kommandeerde: «in lij het roer" — dan te gelijkertijd contra-orders gaf en den vorigen koers liet sturen, *zoo zeker was hij van zijn werk* en zeide: «het kan niets anders zijn." *a*)

Eenige oogenblikken daarna stiet het schip aan den grond *b*) en — de *Overijssel* was verloren!

De verwarring onder de equipage en passagiers was nu verschrikkelijk — kapitein Blom *was momenteel geheel verslagen* en kon zich niet begrijpen, hoe het mogelijk was *c*). Door het vallende water begon het schip geweldig te stooten, en daar men welhaast in levensgevaar zoude geraken, besloot de kapitein den Heer Lugassen met zijne vrouw en kinderen en eenige andere passagiers in de groote sloep naar land te zenden *d*), hoezeer hij niet wist *waar ze teregt zouden ko-*

a) Bldz. 28. *b*) Bldz. 29. *c*) Bldz. 29. *d*) Bldz. 29.

men, of in welke handen zij zouden vallen, dat bij hem eene huivering verwekte a).

De overige passagiers bleven inmiddels aan boord. Men trachtte de groote boot uit te zetten, doch de branding werd zoo sterk, dat de vanglijnen braken en de boot, die omgesmeten werd, met een matroos op dezelve, op het strand sloeg *b*). Zoo waren dan de schipbreukelingen op de *Overijssel* van hunne twee voornaamste vaartuigen verstoken, en hadden nog maar een giek over. Daarmede moest men trachten met een lijn door de branding naar het strand te komen, om daarna met een tweede lijn uit de fokkemast, als de nood er toe kwam, zich te laten glijden op het voor hen liggende drooge rif, dan zien de boot te kenteren, zich daarin begeven als het water vloeide, en zoo hun lot afwachten *c*). De giek werd nu met een lijn naar land gedirigeerd, kwam daar gelukkig aan, en van daar weder aan boord met een inlander, een Bouginees, van wien kapitein Blom vernam, dat het schip *Overijssel* op het rif van het eiland *Serangan*, even beoosten de zuidpunt van het eiland *Bali*, gestrand was *d*). Bij dit berigt overviel kapitein Blom eene huivering, daar hij zoo veel van de roof- en moordzucht der Balinezen gehoord had,

---

a) Bldz. 30. *b*) Bldz. 30 en 31. *c*) Bldz. 31. *d*) Bldz. 32.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

en hij kreeg zelfs *berouw, dat hij de passagiers van boord had laten gaan.* Hij vernam echter tevens dat er Europeanen in de nabijheid waren, en dat zekere heer LANGE, koopman was te *Bali-badong*, aan wien hij onverwijld eenige regelen schreef, waarin hij dien heer van zijnen ongelukkigen toestand kennis gaf en deszelfs hulp inriep *a*).

Men trachtte verder door de lijn, die men aan land had gekregen, met de giek een tros op de groote boot te brengen, om dezelve bij wassend water los te krijgen; doch de lijn raakte achter de punten der koraalklippen vast, en men kon met alle moeite dezelve niet los krijgen, terwijl de giek alleen niet door de branding weder aan boord komen kon *b*). Nu waren ze van *alle* vaartuigen beroofd — het schip begon geweldig te kraken en men vreesde, dat hetzelve uit elkander zou slaan. Kapitein BLOM *was wezenlijk op dat oogenblik half radeloos c*).

Terwijl men daarna andermaal Beproefde de groote boot aan boord te halen, zag men de groote sloep terugkomen, met een onbekenden Europeaan; doch dezelve kon door de zware branding het schip niet naderen en ging terug. Kapitein BLOM *zag dit met betraande oogen aan,*

a) Bladz. 33. *b*) Bladz. 34. *c*) Bladz. 35.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

zijn gelaat voor de om hem heen zijnde verbergende a). De voornoemde Europeaan kwam echter kort daarna met de boot aan boord, en maakte zich voor den heer LANGE bekend; ook de giek kwam terug *b*). Van den heer LANGE vernam men, dat de passagiers behouden aan land gekomen waren, doch zich aldaar in eene beklagenswaardige positie bevonden; dat te *Balibadong* een etablissement der Nederlandsche Handel-Maatschappij gevestigd was, waarbij de heeren SANTBERGEN en VAN WEST geëmploijeerd waren, met een pakhuismeester en een klerk, en dat hij LANGE zelf, sedert 6 jaren, te *Bali* handel dreef *c*). Men vernam verder, dat de passagiers, die zich reeds aan wal bevonden, onder bescherming waren van kapitein D. C. W. BOUWMEESTER, kommanderende de schoener *Mercurius*, en dat zij in veiligheid gesteld waren *d*).

Dit alles werd met ontzetting vernomen. De heer LANGE werd omtrent de te nemen maatregelen geraadpleegd, en daar er reeds 12 voet water in het schip stond en er geene de minste mogelijkheid meer was, om schip en lading te redden, besloot kapitein BLOM *het schip te verlaten e*).

---

a) Bldz. 36. *b*) Bldz. 37 en 38. *c*) Bldz. 38. *d*) Bldz. 39. *e*) Bladz. 40 en 41.

Drie-en-veertig personen bevonden zich nu nog aan boord, die allen in de boot en giek naar wal moesten gebragt worden, hetgeen niet zonder moeite ging *a*). *De tranen vloten kapitein* Blom *in de oogen, toen hij zijn kostelijk nieuw schip verliet b*); en naauwelijks was hij in de boot gezeten, of er ging een der pistolen van den hofmeester af, die den arm van een der passagiers, den heer Hoevenaar trof, en het armbeen verbrijzelde *c*). Te half één uur 's nachts kwamen de boot en giek met de equipage en passagiers behouden aan wal, waar men den heer Lucassen met deszelfs familie en ook den heer Bouwmeester aantrof *d*). Den 20 Julij, des nachts te 2 ure, voegden de HH. Santbergen en Van West zich bij de schipbreukelingen, hun welwillend hulp aanbiedende, die natuurlijk aangenomen werd *e*), en van wie zij tevens vernamen, dat zich een Gouvernements-Commissaris bij den Vorst van *Bali* bevond, de heer Huskus Koopman, wiens adsistentie bereids door den heer Bouwmeester was aangevraagd *f*).

Al wat menschenliefde vermag, ondervonden de schipbreukelingen van de zijde der Europea-

a) Bladz. 41. *b*) Bladz. 42. *c*) Bladz. 44. *d*) Bladz. 44. *e*) Bladz. 46. *f*) Bladz. 47.

nen op het eiland *Bali*. Zonder hunne spoedige komst en goeden raad zouden ze aldaar in gestadig levensgevaar verkeerd hebben, en aan die weldoeners wordt dan ook hier ter plaatse *a*) welverdiende hulde toegebragt.

De dames en verdere passagiers vertrokken den volgenden morgen naar het etablissement der Nederlandsche Handel Maatschappij, terwijl de kapitein met zijne equipage beproefde naar boord te gaan om, zoo mogelijk, nog het een en ander te redden *b*); doch daar komende zagen zij met ontzetting dat de kostbaarste voorwerpen bereids door de inlanders vernield waren, waarmede zij in hunne tegenwoordigheid baldadig voortgingen, zonder dat zij er iets tegen doen konden *c*). Eenige zeilen en kleinigheden werden behendig gered *d*), doch reeds den volgenden dag op bevel van den Vorst van *Bali* in beslag genomen, die beweerde dat *schip en goed* zijn eigendom waren, en zelfs de *menschen*, zoo hij dat wilde *e*). Op voorspraak van den heer Santbergen werd echter dit geredde goed aan de equipage en den kapitein terug gegeven, met verbod evenwel, op verbeurte van hun leven, om weder aan boord te gaan *a*),

a) Bldz. 47, 48 en 49. *b*) Bldz. 49. *c*) Bldz. 50 en 51.
d) Bldz. 52. *e*) Bldz. 53.

waarop de kapitein, na voorafgaand overleg met den scheepsraad, besloot *het schip geheel te verlaten.*

Kapitein Blom kwam nu met den kommandant van de schoener *Mercurius*, kapitein Bouwmeester, overeen, om met een gedeelte der passagiers naar *Sourabaija* te vertrekken *b*), die daarop den 26 Julij onder zeil ging, en drie dagen later aldaar behouden aankwam *c*). Groot was de deelneming, welke de schipbreukelingen van het bestuur en de ingezetenen van *Sourabaija* ondervonden, en van alle zijden was men genegen hulp te verleenen *d*). Dáár vernam kapitein Blom, dat de heer Lucassen zijne suikerlanden zou bekomen te *Tagal* en niet te *Probolingo*, zoodat hij, zoo hij zulks geweten had, niet door de onbekende straat *Bali*, maar langs den gewonen zeeweg, straat *Sunda*, had kunnen stevenen.

Dit nieuws sloeg hem geheel ter neder — *dan* (zegt hij) *alles heeft zoo moeten zijn, die* Lucassen *heeft van het begin zijner onderneming af er ongelukkig mede geweest, het resultaat heeft zulks bewezen, en ik ben er de* dupe *van geworden; — gelukkig ik bekend ben en genoeg voor oud zeeman te boek sta! e*)

---

a) Bldz. 54. *b*) Bldz. 55. *c*) Bldz. 56. *d*) Bldz. 56 en 57. *e*) Bldz. 58.

Kapitein Blom ging den 1 Augustus met een paar stuurlieden aan boord van de *Mercurius* weder naar *Bali*, waar hij den 7 daaraanvolgende aankwam. Daar trof hij toen reeds de oorlogschoener *Sylph* en de corvet *Courier* aan *a*). Dienzelfden dag, des avonds, vertrok de kolonel Lucassen met zijne echtgenoote, die inmiddels op *Bali* gelukkig van eene dochter verlost was, en de overige passagiers en bedienden, aan boord van de genoemde schoener, over *Banjoewangie* naar *Sourabaija b*), terwijl kapitein Blom met zijne stuurlieden op *Bali* achterbleef, om zijn schip en goederen te reclameeren *c*). Zijne verrigtingen en lotgevallen staande dit tweede verblijf op *Bali*, verhaalt ons kapitein Blom van bladz. 60—65, waarnaar wij den lezer verwijzen.

Hij keerde daarna den 23 Augustus met hetzelfde schip (*Mercurius*) van *Bali* naar *Sourabaija* terug, waar hij den 29 van die maand aankwam *d*). Hier deed hij onderzoek naar eene gelegenheid om naar het vaderland te vertrekken (zijne equipage was inmiddels reeds op andere schepen geplaatst); en vernam dat zijn vriend Lammerts, kapitein van de *Johanna Catharina*, den 18 September van *Passaroeang* over *Batavia* naar *Am-*

---

a) Bldz. 59. b) Bladz. 60. *c*) Bldz. 60. *d*) Bldz. 65 en 66.

sterdam zoude zeilen, waarmede hij dadelijk de noodige overeenkomst maakte, en die hem zeer vriendschappelijk ontving *a*).

Tijdens het verblijf van kapitein BLOM te *Sourabaija* kwam aldaar aan kapitein WENTE met de *Lucia Maria*, mede voor het kantoor van JANNETTE WALEN, die op zijne reize herwaarts door eene Fransche schoener was overzeild geworden; en te *Batavia* hoorde hij, dat kapitein ENGELENBURG met de *Oost-Indiën*, van dezelfde reederij, in avarij lag te *Rio Janeiro, zoodat nu alle drie de schepen voor één kantoor deze reis zeer ongelukkig waren b*).

Tot zoo ver met zijn verhaal gevorderd zijnde, doet kapitein BLOM een stap achterwaarts tot naar *Bali*, vooral met het doel *om zijnen omgang met en het karakter van den heer* LUCASSEN *te beschrijven c*). *Vier* bladzijden worden daaraan toegewijd *d*). Hij beschuldigt den kolonel LUCASSEN van kleinmoedigheid, omdat deze toen de *Overijssel* aan den grond onbeweeglijk vast zat, als een razende over het dek liep en de verzekering van kapitein BLOM niet wilde gelooven dat er *geen gevaar* bij was!! *e*) Hij noemt deszelfs gedrag in de sloep *nietig*, omdat hij het

a) Bldz. 67 en 68. *b*) Bldz. 67 en 69. *c*) Bldz. 69.
d) Bldz. 70 en 73. *e*) Bldz. 70.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

volk dan hier, dan daar heen kommandeerde, *a*) enz. enz. Hoezeer wij deze losse aantijgingen, die door geene enkele daadzaak gestaafd worden, en met een boosaardig oogmerk beschreven zijn, thans niet nader zullen detailleren, zullen wij echter later op dezelve terugkomen *b*). Aan het slot van dezen uitval vinden wij op nieuw herhaald, dat de kolonel Lucassen in alle *opzigten ongelukkig geweest is in zijne onderneming, dat er geen zegen op heeft gerust, en hij ten laatste zijn* verdiende loon *gekregen heeft. Een van onze schepen* (zoo vervolgt hij) *moest hiervan het slagtoffer worden, en dat heeft* mij *ongelukkig moeten treffen c*).

De schrijver verhaalt ons verder, dat het eiland *Bali* (door welks straat hij beweert, dat vóór de *Overijssel* nog nooit een schip uit *Nederland* was geëxpedieerd, bldz. 58) van buiten zeer slecht bekend is *d*) en de opgaven van deszelfs ligging zelfs in de nieuwste kaarten zeer onnaauwkeurig zijn, en dat hij daaraan zijn ongeluk te danken heeft *e*).

Daarna geeft hij eene beschrijving van het eiland *Bali* en de Balinezen *f*) en vervolgt dan

---

a) Bldz. 71. *b*) Bldz. 72, 73. *c*) Bldz. 73. *d*) Bldz. 73. *e*) Bldz. 74. *f*) Bldz. 75—77.

weder het verhaal zijner terugreize naar *Nederland*.

In den morgen van den 3 October ging hij met de *Johanna Catharina* van *Batavia* onder zeil derwaarts *a*), passeerde den 6 December de linie, en kwam den 6 Januarij 1842 behouden in *Plymouthssound* binnen *b*). Drie dagen daarna ontving kapitein Blom het allerdroevigst berigt van het overlijden zijner vrouw, dat hem hard trof *c*). Dadelijk na de ontvangst van die tijding besloot hij naar *Holland* over te steken; vertrok dan ook den volgenden dag naar *Plymouth*, kwam in den avond van dien dag te *Exeter* aan, van waar hij dadelijk doorreisde naar *Bridgewater* om van daar met den stoomwagen naar *Londen* te gaan.

Dan alhier overkwam hem weder een ongeluk — onderweg ging de luns van het voorste wiel van den wagen, waardoor het wiel er afliep en hij met de koets omviel. Kapitein Blom bezeerde zijn *geheele voorhoofd en regterhand d*). Van *Londen* ging hij met de stoomboot *Oceaan* naar *Helvoetsluis*, alwaar hij den 13 Januarij aankwam, en van daar naar *Amsterdam*, waar hij arriveerde na, juist op één dag

a) Bldz. 78. *b*) Bldz. 80 en 81. *c*) Bldz. 82. *d*) Bladz. 83.

af, voor een jaar die stad verlaten te hebben *a*).

Kapitein Blom besluit zijn verhaal met den wensch, dat ieder moge bevrijd blijven van zulke zware rampen, als die, welke hem zijn overkomen.

II.

Kapitein Blom heeft ons in het verhaal zijner lotgevallen tevens eene schets gegeven van zijn eigen karakter en beginselen, bij de beschouwing waarvan wij nu in de *tweede plaats* zullen stilstaan.

Uit deze zijne eigen voorstelling leeren wij hem kennen als een man: *van een hartstogtelijk gevoel — van bekrompen beginselen* — en *van een verwaanden* en *nijdigen inborst.*

«*Jaloezij*" *b*) was de eenige drijfveer, die hem aanspoorde, toen hij zijnen reeder den raad gaf,

a) Bldz. 83, 84 en 85. *b*) Bldz. 7.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

om aan het aanzoek van den kolonel Lucassen te voldoen en hem met de *Overijssel* naar *Java* te zenden.

Hij had onaangenaamheden gehad met den President van de factorij der Nederlandsche Handel-Maatschappij L. M. F. Plate, te *Batavia*. De Directie te *Amsterdam* had hem in het gelijk gesteld — groot zou dus zijne *satisfactie* zijn, indien hij met de bewijzen van gunst van de zijde van die Directie op *Java* voor den genoemden president zou kunnen verschijnen; en dit gevoel had zich zoo zeer meester gemaakt van zijne rede, dat alle andere overwegingen en belangen voor die eigenliefde moesten achter staan. — Noch de herinnering van zijn vader, dat hij van die onderneming wel zou kunnen afzien *a*); noch de smeekingen zijner echtgenoote, die zich toen in een bedenkelijken toestand bevond, zóó zelfs, dat zij destijds reeds vreesde, van hem, zoo hij zich naar *Java* begaf, nimmer te zullen wederzien *b*), zoo als dan ook het geval was; noch de ongemakken, in het toenmalig ongunstig jaargetijde, aan eene uitreize naar O. I. verbonden *c*), konden zijn eergevoel bedwingen en hem van zijn voornemen terug brengen. Dat eergevoel, in het Vader-

a) Bldz. 9. *b*) Bldz. 10. *c*) Bldz. 9.

land op eene zoo streelende wijze bevredigd, moest ook op *Java*, waar het beleedigd was, voldoening vinden, en aan de bereiking van dat doel *alles* gewaagd worden.

Geen wonder dan ook, dat zijne vrouw (sedert overleden) geen gehoor leende aan zijne betuiging, dat *zijn pligt van hem vorderde, ten voordeele van haar en zijne kinderen te zorgen;* want zij wist wel — en kapitein Blom heeft het ons tot zijne oneer schriftelijk verzekerd — dat niet zoo zeer *gevoel van pligt,* maar *zijn* eigen, zijn persoonlijk *eergevoel de grootste oorzaak was, dat hij zoo veel moeite had gedaan deze reis te krijgen a).*

Naauwelijks echter had hij deze reis gekregen, of hij gevoelde *berouw* over zijne daad — gelijk altijd, zoo volgde ook nu weder dat berouw de schande op de hielen — maar dikwerf, en zoo ook hier, zonder vrucht! *Er was voor hem geen terugtreden aan, zijn persoon zou misschien in minachting bij zijne reeders gekomen zijn, en hij bij zijne broodwinning, ook het vertrouwen bij zijne reeders verloren hebben b).*

Wel is de man te beklagen, die zich zoo door zijne hartstogten laat beheerschen, dat hij even als kapitein Blom, derzelver speelbal en slaaf wordt.

---

a) Bldz. 10. *b)* Bldz. 10.

En waar de hartstogten in 's menschen boezem zegevieren, daar zwijgt de rede. Wij leeren dan ook kapitein Blom uit zijne eigene beschouwing als een zeer *bekrompen mensch* kennen.

Nadat hij reeds berouw gevoeld had over zijne onderneming, begint hem het heidensch denkbeeld voor den geest te zweven, dat *hem een ongeluk beschoren is a*) en dat hetzelve hem op die onderneming zou overkomen. Hij tast niet in zijn eigen boezem, of hij ook daar de oorzaak kan vinden van de angst, die hem foltert — daartoe heeft hij te weinig verstand en te weinig moeds; en liever dan dezelve toe te schrijven aan de werking van een door vertwijfeling gefolterd schuldig geweten, zoekt hij ze in het bestel van een onverbiddelijk noodlot, dat ditmaal ongunstig voor hem was.

Ongelukkig was zijne onderneming, zoo in haren aanvang *b*), als in haren voortgang *c*), maar vooral in haren uitgang *d*); dat alles is ons uit het verhaal zelve duidelijk gebleken. En de man, die zoo zwaar beproefd is geworden, zou dan ook de meeste aanspraak hebben op onze deelneming, indien hij door zijn gedrag en gezindheden toonde, dat hij werkelijk gevoel had van zijne ongelukken; maar dat heeft hij

a) Bldz. 14. *b*) Bldz. 13. *c*) Bldz. 22. *d*) Bldz. 29.

niet getoond. Wanf wel ver van onder de slaande hand Gods in diepen ootmoed te bukken, te zwijgen en te aanbidden, acht hij zich, ondanks de rampen, die hem hebben getroffen, nog boven het bereik der slagen van den onspoed verheven, en schrijft het kwade, dat hem is overkomen, enkel en alleen toe aan het onverbiddelijk vonnis, dat door het noodlot over één zijner medereizigers was uitgesproken, waarin hij, als in de nabijheid zijnde, gedeeld heeft. Dit onchristelijk denkbeeld had zich zoo zeer meester gemaakt van zijne rede, dat wij hetzelve in zijn verhaal herhaaldelijk vermeld vinden.

Zoo lezen wij op bldz. 58, dat hij *NB. de dupe geworden is* van het ongeluk, dat de onderneming van den kolonel Lucassen verzelde, en, als of het niet genoeg ware reeds éénmaal voor een zoo bekrompen beginsel openlijk uitgekomen te zijn, herhaalt hij het daarna op bldz. 73, waar hij zelfs nog verder gaat, door te beweren, dat *er geen zegen op die onderneming heeft gerust, dat de kolonel* Lucassen *zijn verdiende loon heeft gekreegen; dat een der schepen* van zijne reeders *hiervan het slagtoffer moest worden, en dat dit ongelukkig* hem *heeft getroffen.*

Onder de heidensche volken der oudheid was

het een algemeen en heerschend gevoelen, dat een onverbiddelijk noodlot de bestemming van den mensch hier op aarde onveranderlijk regelde; dat het den goeden niet anders dan wel, den kwaden niet dan kwalijk gaan kon, en dat mitsdien de rampen, die den mensch hier treffen, te beschouwen zijn, als *wel verdiende straffen* voor bekende of onbekende ondeugden en zonden. Doch sedert de Christelijke openbaring een helderder licht over Gods oppermagtig wereldbestuur heeft ontstoken, wordt dat gevoelen onder de dwaasheden gerangschikt, welke slechts in een bekrompen verstand kunnen huisvesten.

Wat den mensch bejegene — het is een beginsel dat in den ganschen Bijbel op den voorgrond staat — van God komt alles hem toe. Zonder Zijn zegen is er geen voorspoed — geen tegenspoed buiten Zijne bestelling — en hetzij roovers onze bezittingen plunderen, hetzij stormen of bliksemen ze verwoesten: het is Gods wil en Gods werk. De rampen, die ons treffen, zijn geene slagen van het geval, maar beproevingen van onzen God in den Hemel.

Het is bijkans niet denkbaar, dat er, in onze eeuw, iemand uit Hollandsche ouders geboren, gevonden wordt, die deze beginselen niet met volle overtuiging huldigt — en wij willen kapitein Blom dan ook gaarne de schande besparen,

van hem onder die uitzondering te rangschikken; maar met dat al is zijne dwaling te groot en te ergerlijk, om straffeloos geduld te worden. Want eigenwijs en vermetel dringt hij in den raad des Allerhoogsten, zoekt er naar ne redenen van zijn ongeluk, en weet de oorzaak daarvan niet te verklaren, dat is, kan de eer van God niet redden, zonder zijn evenmensch te bezwaren en een vonnis der veroordeeling over hem uit te spreken.

Hier dus waar het geloof aan eene liefderijke en albestierende Voorzienigheid zijn hoogmoed moest beteugelen en eene wacht voor zijne lippen zetten, spreekt hij de taal der onbezonnenheid, beschouwt zich zelve als *de dupe* van het noodlot, zijnen ongelukkige medereiziger toegedacht, en noemt zich een *slagtoffer* van het *vergeldend oordeel* over de bestemming van zijn naaste uitgesproken.

Is het een blijk van verregaande kortzigtigheid Gods hand in onze lotgevallen te miskennen (en kapitein Blom heeft ons daarvan een voorbeeld gegeven), het is de uitspraak van onze *verwaandheid* de heilzame bedoelingen er van te loochenen.

Ja *verwaand* moet wel de man zijn, die schrijven durft — ik ben ongelukkig geworden door een ander, *maar ik acht mij* daarom niet min-

der *gelukkig, dat ik bekend ben en genoeg voor oud zeeman te boek sta a*).

Indien de onbeschaamdheid niet een der eigenaardige kenmerken van den hoogmoed ware, dan zouden wij hier overvloedige gelegenheid vinden op dezelve een verachtelijken blik te werpen; voor ons doel is het echter genoeg dit gebrek in kapitein Blom te hebben opgemerkt, want wij hebben beweerd, dat hij zich zelven aan ons heeft doen kennen als een man van een hoogmoedigen inborst, en die stelling kan niet meer voldingend bewezen worden, dan door de aanwijzing van die eigenschappen, welke den hoogmoed eigen zijn. En met hoeveel regt kapitein Blom hoogmoedig is op zijn *oud zeemanschap*, kan ieder uit het verhaal zijner eigen lotgevallen beoordeelen, vooral ter plaatse, waar hij eenige oogenblikken vóór het vergaan van zijn schip, met zoo veel zedigheid beweert, dat hij *zeker was van zijn werk b*).

Doch zoo onbeschaamdheid een eigenaardig kenmerk is van den hoogmoed, de hoogmoed zelf is de onzalige vrucht van die *vijandige gezindheid* jegens onzen evenmensch, welke meer algemeen onder den naam van kwaadsprekendheid wordt aangeduid. — «Als wij van anderen

a) Bldz. 58. *b*) Bldz. 28.

«kwaadspreken", zegt een wijze, «smaakt onze «eigenliefde het zoet van een kleinen triomf en «heimelijk verheffen wij ons boven hem, wiens «gebreken of misslagen wij verbreiden. Daar- «enboven, die bijzondere gebreken, die wij in «onzen medemensch berispen, schijnen wij daar- «door te verfoeijen, en althans zelve er vrij van «te zijn." —

Aan deze ondeugd heeft zich kapitein Blom op eene verregaande wijze schuldig gemaakt. Hij heeft in zijn onderwerpelijk geschrift eene vijandige gezindheid jegens den kolonel Lugassen aan den dag gelegd, die zijn karakter tot schande strekt. Door de verdiensten van dien hoofd-officier te verkleinen en de gebreken, die hij meent in denzelven ontdekt te hebben, op te halen, heeft hij dien man van aanzien nader willen brengen *aan* zijne eigen nietigheid, maar ook dat oogmerk heeft hij niet bereikt, want zijne beweringen worden door geene enkele daadzaak gestaafd, en waar eene schijnbare daadzaak wordt aangevoerd, is dezelve zoo boosaardiglijk door onwaarheden verminkt, dat kapitein Blom daardoor alleen alle aanspraak op vertrouwen bij het publiek verloren heeft.

Aan den kolonel Lugassen zij het overlaten (althans zoo hij dit niet beneden zich acht), zich tegen zoo vele tegen hem ingebragte aantijgingen

te verdedigen. Het ligt buiten onze bedoeling voor anderen tegen kapitein Blom op te treden. Wij wilden hem beschouwen, zoo als hij zich zelven doet kennen, en wat wij nu reeds van hem weten, is *genoeg, om aan anderen te melden, dat ieder, die met hem in aanraking komt, op zijne hoede zij* a).

III.

Wij hebben alzoo uit de eigen voorstelling van kapitein Blom gezien, dat een verkeerd geplaatst eergevoel hem verleid heeft tot dwaze hoovaardij, en dat deze ondeugd in hem denkbeelden en beginselen heeft ontwikkeld, welke zijn karakter ontsieren.

Wij moeten thans zijn eigen gedrag onder de omstandigheden, welke hij zelf beschrijft, toetsen aan de beschuldigingen, welke hij tegen zijn evenmensch voortbrengt, om daaruit af te

a) Bldz. 73.

leiden, of hij zich zelven gelijk is gebleven, dan of die beschuldigingen in gelijke mate, ja in een veel uitgestrekter zin, op hem zelven toepasselijk zijn.

Onder de punten van beschuldiging, welke hij tegen den kolonel Lucassen, het voorwerp zijner gekrenkte eigenliefde, aanvoert, beslaan er twee eene zeer voorname plaats. Herhaaldelijk worden ze door den schrijver in de hatelijkste en ergerlijkste bewoordingen vermeld, en wij zullen derhalve wel niet van partijdigheid beschuldigd worden, wanneer wij met voorbijgang van de overige, deze uitsluitend onderzoeken.

De *eerste* dezer beschuldigingen behelst *zakelijk*, dat hij kapitein Blom, middellijk door den kolonel Lucassen ongelukkig geworden is. *Woordelijk* zegt hij er van op bldz. 38: *die* Lucassen *heeft van het begin zijner onderneming af er ongelukkig mede geweest — het resultaat heeft zulks verder bewezen en ik ben er de dupe door geworden*; en op bldz. 75: *hij* (Lucassen) *is in alle opzigten ongelukkig geweest in zijne onderneming, er heeft geen zegen op gerust en heeft ten laatste zijn verdiend loon gekregen. Één van onze schepen moest hiervan het slagtoffer worden, en dat heeft mij ongelukkig moeten treffen.*

En wat bedoelt nu de schrijver met de uit-

drukking, dat de kolonel Lugassen *van het begin zijner* onderneming af er ongelukkig mede geweest is. Zeker het voorgevallene met de *Helena Christina*, (met een woord aangevoerd op bldz. 18 en 19), met welk vaartuig die hoofdofficier zich eerst voor *Java* heeft ingescheept, doch waarmede hij zich verpligt heeft gezien de haven van *Portsmouth*, 3 dagen na de uitreize uit het Vaderland, binnen te loopen, uit hoofde men in hetzelve een zwaar lek heeft ontdekt; hetgeen reeds genoegzaam tot bewijs strekt, dat hetzelve toen ongeschikt was voor de reize, waarom hetzelve dan ook, volgens de verklaring van kapitein Blom, eerst *na de reparatie* in die haven ondergaan te hebben, de reis naar *Java* heeft kunnen vervolgen *a*).

Het is niet te ontkennen, dat deze omstandigheid een groot oponthoud in de reize van den kolonel Lugassen heeft te weeg gebragt, doch zoo hij daarna met de *Overijssel* behouden op *Java* ware aangekomen, zou hij ze zeker niet als een ongeluk, misschien zelfs niet hooger, dan als eene kostbare teleurstelling hebben opgenomen.

En dat *het resultaat zoude bewezen hebben, dat die onderneming ongelukkig zijn moest*, wordt

---

a) Bldz. 18.

wat al te voorbarig door den schrijver beweerd.

De onderneming van den kolonel Lucassen is, gelukkig voor hem en de zijnen, niet ten einde geloopen met het verlies zijner stoomwerktuigen door het vergaan van het vaartuig, waarin dezelve geladen waren. Zij is voor een tijdvak van 20 jaren aangegaan, en eerst na dat tijdsverloop zal kunnen blijken, of die onderneming gelukkig, dan wel ongelukkig geweest is. Hoezeer dus kapitein Blom als *oud zeeman* moge te boek staan, kan hij ons echter op dit oogenblik nog niets van het *resultaat* der onderneming van den kolonel Lucassen *profeteren*.

En nogtans is het op deze onaannemelijke beweringen, dat hij zich niet ontziet, zich *de dupe* te noemen van het ongeluk, hetwelk de onderneming van den kolonel Lucassen verzelde, en een der schepen van zijn kantoor als het *slagtoffer* daarvan te beschouwen.

Maar wie is toch de man, die eene zoo stoute en ergerlijke taal voert? Is hij een Goden-zoon, uit den gelukkigen ouden tijd, onkwetsbaar aan ligchaam en geest en verheven boven de tegenspoeden en ongevallen dezes levens? Och neen! — hij is een mensch uit eene vrouw geboren, gelijk alle andere menschen; hij is een zeeman, die, gelijk velen zijner kameraden, de wederwaardigheden van het zeeleven in eene

ruime mate heeft ondervonden doch, die zich van velen hunner alleen daardoor onderscheidt, dat hij een zeer hoog geplaatst eergevoel heeft, dat hem tot onbezonnenheden vervoert. Hij is een gewoon mensch, die zoowel *met* als *zonder* den kolonel Lucassen allerlei rampen heeft ondervonden!

Hij zelf toch verhaalt ons, dat hij op zijne terugreize naar het vaderland met de *Oost-Indiën*, waarop hij het gezag voerde, op den 26 September 1840 op het *Goodwinsand* aan den grond is geraakt, en hetzelve niet zonder moeite met een zwaar lek in *Ramsgate's* haven heeft binnen gebragt *a*). Dat ongeluk overkwam hem dus op een oogenblik, toen hij misschien niet eens wist, dat er iemand onder den naam van Lucassen ter wereld bestond. En toen hij na het vergaan van de *Overijssel*, op zijne terugreize naar het Vaderland, tijdens zijn aanwezen in *Engeland*, dáár eerst de droevige tijding ontving van het overlijden zijner echtgenoote *b*) en daarna onder weg tusschen *Exeter* en *Bridgewater* met de postchais het onderste boven viel, zoodat hij zijn voorhoofd en regterhand bezeerde *c*), kon hij evenmin beweren, dat die ongelukken hem met den kolonel Lucassen overkwamen.

a) Bladz. 1. *b*) Bladz. 82. *c*) Bladz. 83.

Doch verplaatsen wij ons een oogenblik in de (voorzeker onedele) voorstellings-wijze van kapitein Blom, en wij zullen zien, dat het inderdaad weinig moeite kost, op meer duidelijke gronden, dan de zijne, te beweren, dat niet *hij* door den kolonel Lucassen, maar de kolonel Lucassen ongelukkig is geworden door in aanraking te komen met een man, als kapitein Blom, die gezagvoerder was van een der schepen van eene reederij, welke in één en hetzelfde jaar met alle hare vaartuigen zeer ongelukkig geweest is; die met een angstig voorgevoel zijne reize met de *Overijssel* begon, en dan ook op die reize tot aan zijne terugkomst in het Vaderland ongelukkig gebleven is.

Hij zelf toch zegt ons *a*), dat *alle de drie schepen voor hetzelfde kantoor deze reis zeer ongelukkig geweest zijn.* De *Overijssel* verging nabij *Bali b*); de *Lucia Maria*, kapitein Wente had het ongeluk gehad van in de hoofden van het Engelsche kanaal overzeild te zijn geworden door eene fransche schoener *c*), en kapitein Engelenburg met de *Oost-Indiën* was in avarij te *Rio Janeiro d*).

En wanneer wij nu lezen, dat hij kapitein Blom zelf met de *Oost-Indiën* den 26 Septem-

a) Bldz. 69. *b*) Bldz. 32. *c*) Bldz. 67. *d*) Bldz. 69.

ber 1840 aan den grond is vast geraakt *a*); dat hij naderhand, tijdens de *Overijssel* voor de uitreize gereed lag, een voorgevoel had, dat hem een *groot ongeluk* moest overkomen *b*); dat hij den 15 Januarij 1841 naauwlijks onder zeil zijnde om in zee te gaan, door een binnen zeilende amerikaansche bark avarij aan zijn tuigaadje bekwam *c*); wanneer wij verder nagaan, dat hij op diezelfde reis, met hetzelfde vaartuig, in de spaansche zee andermaal zoo veel schade aan zijn tuigaadje bekwam, dat hij de reis niet heeft willen voortzetten, maar in de haven van *Plymouth* is binnen geloopen, om hetzelve in order te brengen *d*); dat hij dat vaartuig een paar maanden daarna op een rif nabij *Bali* heeft moeten verlaten — en dat hem later op zijne terugreize nog twee andere ongelukken zijn overkomen, waarvan wij reeds hier boven melding hebben gemaakt — dan voorwaar zoude de kolonel Lucassen, indien hij de bekrompen en heillooze beginselen van kapitein Blom ware toegedaan, meer redenen hebben om hem toe te voegen: *die* Blom *heeft van het begin zijner onderneming af er ongelukkig mede geweest — ik ben er de dupe door geworden — er heeft op*

a) Bldz. 1. b) Bladz. 14. *c*) Bldz. 13. *d*) Bldz. 22 en 23.

zijne onderneming geen zegen gerust — hij heeft zijn verdiend loon gekregen door dezelve, alleen ter voldoening van zijn eergevoel, zijnen reeder aan te raden; alle de schepen van die reederij moesten daarvan het slagtoffer worden, en mij, die zich op een van die schepen bevond, heeft dus dat ongelukk ook getroffen. —

De *tweede* beschuldiging, welke kapitein Blom herhaaldelijk tegen den kolonel Lucassen voorbrengt is, dat hij zich, tijdens het verongelukken van de *Overijssel, kleinmoedig* heeft aangesteld en daardoor de *equipage moedeloos gemaakt*, hetgeen hij zegt *niet te kunnen vergeven aan een kolonel, die drie orden op zijn borst draagt en vader is van eene talrijke familie a*).

Als bewijs voor die kleinmoedigheid voert hij onder anderen aan, dat de kolonel zich bij het stooten van de *Overijssel* op het rif, als *een razende* had aangesteld, die hem niet wilde gelooven, toen hij hem verzekerde, dat er geen gevaar bij was en er op aandrong, dat men dadelijk de sloep zou uitzetten *b*).

Om te laten zien, hoe onedel die beschuldiging is, zullen wij, met de *eigen woorden* van den schrijver, den toestand van den kolonel Lucassen en de zijnen, op het oogenblik

---

a) Bldz. 70 en 71. *b*) Bldz. 70.

van het stranden van de *Overijssel*, schetsen.

De kolonel LUCASSEN bevond zich aan boord van de *Overijssel* met zijne zwangere echtgenoote, zes kinderen van dertien maanden tot dertien jaar en nog negen andere personen, die of onder zijne bescherming gesteld of aan zijne dienst verbonden waren *a*). Er waren dus buiten zijn eigen persoon zestien zielen aan boord van de *Overijssel*, die hem na aan het hart lagen. *Eenige oogenblikken voor de stranding, was er geen ziel, die eenig gevaar vermoedde en ieder was bezig, om zijne goederen te ontpakken, hetwelk alles met vreugde geschiedde b*). Daar stoot onverhoeds het schip *c*). De kapitein wist niet waar hij zich bevond *d*) en het was te voorzien, dat, bij verder verval van het water, het schip het niet zoude uithouden en er gevaar voor het leven zoude zijn *e*). Was het wonder, vragen wij, dat de kolonel LUCASSEN radeloos werd, toen hij zich, onverhoeds, ondanks al de grootspraak van den kapitein, in dien toestand gebragt zag; toen hij zijne echtgenoote, die elk oogenblik van den dag hare bevalling te gemoet zag, zijne zes hulpbehoevende kinderen, op wier gezigt doodsangsten te lezen waren,

a) Bldz. 6 en 7. *b*) Bldz. 70. *c*) Bldz. 70 en 71.
d) Bladz. 29 en 30. *e*) Bladz. 29.

en zoo vele andere personen, die hem na aan het harte gingen, zoo niet in doodsgevaar, dan toch in den hoogsten nood gedompeld zag? Ja was het niet pligtmatig, in zoodanige bedenkelijke oogenblikken op levensbehoud en redding bedacht te zijn?

Inderdaad alleen een wezen als kapitein Blom, kon zich daarover beklagen, en wij gunnen hem dan ook gaarne de eer van met smaad neder te zien op een vader die, te midden van en met zijne dierbaarste betrekkingen, zich onverhoeds in de hachgelijkste gevaren geplaatst vindt.

Maar, hoe gedroeg zich kapitein Blom zelf onder deze omstandigheden? — Hij zal zeker wel buitengewoon veel moed en koelbloedigheid aan den dag gelegd hebben? Ach neen: hoort wat hij er zelf van vertelt.

Toen de *Overijssel* aan den grond stiet, *was ik* (zegt hij) *momenteel geheel verslagen a*).

Toen de giek door de branding niet weder aan boord kon komen, en men daardoor oogenblikkelijk van alle vaartuigen ter ontscheping beroofd was, *was ik wezenlijk op dat oogenblik half radeloos b*).

Toen kort daarop de groote sloep, waarin de heer Lange tot hen kwam, door de branding het verongelukte schip niet kon naderen, *zag*

---

a) Bldz. 29. *b*) Bldz. 35.

kapitein Blom *dit met betraande oogen aan, zijn gelaat voor de om hem heen zijnde verbergende a)*; en toen kapitein Blom zijn kostelijk nieuw schip moest verlaten, *vlooten zijne tranen b)*.

Hij derhalve, die zelf binnen eenige weinige uren tijds tweemaal zinneloos geweest is en tweemaal over zijne beklagenswaardige positie geweend heeft, die zwakke en kleinmoedige man rekent het den kolonel Lucassen zoo hoog aan, dat deze, onder veel bedroevender omstandigheden, een oogenblik radeloos geweest is. Hij kan dat gedrag den kolonel *niet vergeven*, omdat hij kolonel, ridder en vader was, omringd van eene talrijke familie, maar *hij* zelf wil, dat men hem zijn eigen *radeloos* en *kinderachtig* gedrag niet zal aanrekenen, omdat hij NB. veronderstelt, *dat elk redelijk mensch zou gevoelen, in welke positie hij zich bevond!! c)* Waarlijk wij zouden vreezen het doorzigt van den lezer te zullen beleedigen, zoo wij hierover verder uitweidden. — Eene ongerijmde, onbillijke en met zijn eigen karakter strijdige denkwijze moest men verwachten van een man, als kapitein Blom, en het aangevoerde bevestigt op nieuw de stelling: *dat de hoovaardij eene in het oogloopende en bespottelijke dwaasheid is.*

---

a) Bldz. 36. *b*) Bldz. 42. *c*) Bldz. 42.

Het onderwerpelijk geschrift levert ruime stof op tot nog vele andere beschouwingen, doch voor ons oogmerk, kunnen wij bij het verhandelde volstaan. Ons doel was geenszins te hekelen of te veroordeelen — maar alleen de waarheid te ontdekken, de bedoelingen des schrijvers te doorgronden, het ongerijmde en onedele daarvan voor anderen aanschouwelijk te maken, en hem zelven den gevaarlijken weg aan te wijzen, waarop hij, tot zijn eigen verderf en schande, ronddwaalt.

Wij willen het evenwel niet ontveinzen, dat, hoe gemakkelijk dat doel ook te bereiken was, het ons toch heeft gesmart, daartoe genoopt geworden te zijn; want, alhoewel kapitein Blom zich, in zijn eigene voorstelling, althans wat zijn karakter en beginselen betreft, van eene zeer ongunstige zijde aan ons openbaart, hij is nogtans niet geheel ontbloot van goede hoedanigheden des gemoeds. Zijn gevoel voor vriendschap, zijne hartelijke liefde voor zijne overledene vrouw en alle zijne kinderen, en de herhaalde betuiging zijner erkentelijkheid aan God, die hem onder alle zijne rampen, gezondheid en krachten schonk om dezelve te dragen *a*): dit alles geeft ons de aangename verzekering, dat hij veel goeden aanleg heeft, en dat deze

a) Bldz. 10, 70, 82.

alleen onderdrukt wordt door een verkeerd geplaatst eergevoel, waarvan de verderfelijke uitwerking in alle zijne redeneringen en beoordeelingen zoo duidelijk zigtbaar is.

Wij hebben gemeend die ondeugd met ernst en nadruk in den schrijver te moeten bestraffen, en indien men in onze menschelijke zamenleving het meer als een pligt rekende, de ergerlijke redeneringen en ongerijmde stellingen, die dikwerf of in de gezellige zamenleving, of in gedrukte geschriften worden ontwikkeld en voorgestaan, aan te tasten, te bestraffen en zelfs ten toon te stellen, zoude men dezelve niet overal, zoo vrij en onbeschaamd hooren voordragen.

Gewigtige waarheden zijn door ons aan Kapitein Blom herinnerd geworden. — Gevoelt hij waarlijk lust dezelve te betrachten, dan kan onze beschouwing hem leeren, dat hij wel zal doen voortaan niet weder als schrijver op te treden, maar zijne twistzaak mondeling met zijne eigen partij te bepleiten, daarbij altijd bedenkende, dat haat krakeelen verwekt, maar de liefde alle overtredingen toedekt; dat wij allen, wie wij ook zijn mogen, het bestendig voorwerp zijn eener zorgende en waakzame Voorzienigheid, en dat het lijden dat ons overkomt, ons nimmer in dat geloof moet doen wankelen; dat die zijnen naatste veracht, naar de uitspraak van een wijzen

vorst, *a*) *verstandeloos* is; dat niemand beschimping en berisping kwalijker staat, dan hem die zelf misslagen en dwaasheden genoeg begaat, om eene gestrengere hekeling te vinden; dat eindelijk nederigheid eene beminnenswaardige deugd, maar hoogmoed eene bespottelijke dwaasheid is.

Heil hem, zoo hij deze waarheden ernstig ter harte neemt!

---

a) *Salomo*, Spreuken XI, vs. 12.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

URIP.S

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

